

armika

27

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

chráněná
krajinná
oblast

arnika

SLAVKOVSKÝ LES

číslo
27 · 1991

ZA PŮVODNOST A OBSAHOVOU SPRÁVNOST
PŘÍSPĚVKŮ RUČÍ AUTOŘI

Zdeněk Huml
ZEMSKÁ JUBILEJNÍ VÝSTAVA V PRAZE
(str. 223)

Emil Mikula
TISÍCILETĚ LÍPA V ŽADUBU
(str. 226)

Josef Brtek
ŠPIČATÝ KÁMEN U LOKTE
(str. 228)

Josef Brtek
KAPLE BOŽÍHO TĚLA V HORNÍM SLAVKOVĚ
(str. 230)

Petr Beran
ZANIKLÉ OBCE V ZÁPADNÍ ČÁSTI
SLAVKOVSKÉHO LESA
(str. 233)

Josef Královec
POVÍDÁNÍ O PASTVĚ V ZÁVŠÍNĚ
(str. 236)

Zdeněk Huml
ÚTRŽKY Z HISTORIE
(str. 240)

Stanislav Burachovič
VZPOMÍNKY NA DR. HOCHBERGERA
(str. 245)

Dětmár Jäger
ORNITOLOGICKÝ PRŮZKUM - SPR KLADSKÉ
RAŠELINY
(str. 246)

Jiří Milota
TERÉNNÍ PRŮZKUM PŘÍRODNÍCH MINERÁLNÍCH
VÝVĚR V ZÁPADOČESKÉ LÁZEŇSKÉ OBLASTI
(str. 250)

Miroslav Trégler
KAM S NÍM ?
(str. 252)

Stanislav Burachovič
JEAN DE CARRO A JEHO KARLOVY VARY
(str. 253)

ARNIKA

informační a metodický
list, jako nepravidelník
vydává CHKO Slavkov-
ský les pro aktiv do-
brovolných spolupra-
covníků.

Uzávěrka tohoto čísla
(27/1991) 10.1.1991.

Řídí redakční rada
ve složení:
RNDr. Jaroslav Boček
PhDr. Stanislav Burachovič
Ing. Josef Královec, CSc
Ellen Volavková, prom. psych.

Odpovědný vedoucí
a grafická úprava Jan
Harvánek

Adresa redakce:
SPRÁVA
CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ
OBLASTI
SLAVKOVSKÝ LES
U SOKOLOVA 119/15
353 01 MAR. LÁZNĚ
TEL. 4081

Tisk
SLUŽBY KARLOVY VARY

Tisk barevné obálky
TISKÁRNÝ SNP MARTIN

Barevná fotografie na
přední straně obálky:

KACHNA DIVOKÁ-BŘEŽŇAČKA
fotografie: Svatopluk Šedivý

Barevná fotografie na
zadní straně obálky:

HRAD LOKET
fotografie: Stanislav Wieser

Miroslav Trégler
SPOLEČNÝ HRANATÝ ŽIVOT ?
(str. 254)

Jiří Klsák
LOKET
(str. 255)

Stanislav Wieser
HADOVKA SMRDUTKA
(str. 257)

Stanislav Wieser
STAVBY, KTERÉ DOTVÁŘEJÍ KRAJINU
(str. 258)

ZEMSKÁ JUBILEJNÍ VÝSTAVA V PRAZE

1891

ZDENĚK
HUML

LETOŠNÍ ROK JE VÝZNAMNÝ MIMO jiné i stým výročím konání této výstavy. Ta byla uspořádána opět na oslavu jubilea první průmyslové výstavy v Praze r.1791. Pro neshody s německými vystavovateli se stala jubilejní výstava velkou přehlídkou rozvoje a vyspělosti výrobních odvětví, která byla v té době v rukou českých. O výstavě byla vydána publikace Sto let práce (1893).

ROZSAH, ÚROVEŇ A NÁPLŇ VÝSTAVY vysoce přesahoval rámec obdobných výstav. Zejména však její vlastenecká a všeslovanská náplň byla zcela výjimečná a mimořádná. Záměr a průběh nezměrného úsilí při všech výstavních akcích, kterých byly stovky ne-li tisíce, byl na svojí dobu skutečně vynikající. Už také proto, že výstavu shlédlo více než na dva milióny návštěvníků. Jedním ze svědků tohoto celonárodního uvědomění byly i noviny, vydávané nakladatelem Josefem R.Vilímkem a redigované dr. J.Herbenem, s názvem "Denní list výstavní Praha". Listy byly vydávány po celou dobu trvání výstavy.

ZACHOVÁNÍM TĚCHTO LISTŮ až do dnešních dob se tak naplnil i záměr nakladatele - předat dalším generacím původní svědectví o životě českého národa v té době a o jeho obtížné cestě ke svébytnosti a vymanění se z moci c.k. rakouské monarchie. Projevy národního cítění a vlastenectví byly a jsou poučné i pro současnou generaci.

LISTY JSOU SVÝM ZPŮSOBEM I LITERÁRNÍ památkou, s příspěvky mnohdy psanými až lyricky. Navíc jsou autentické mnohými doprovodnými fotografiemi. A tak dovozte, abych zalistoval v "Denních listech výstavních Praha" a pokusil se je velice stručně a heslovitě vám přiblížit. Není to lehké. Jednak pro rozsah výstavy samé, ale také proto, že Listy přinášely své komentáře, zprávy a reportáže skutečně poctivě.

VÝBĚR NĚKTERÝCH ZAJÍMAVÝCH AKCÍ:

 Výstava byla slavnostně zahájena arcivévodou KARLEM LUDVÍKEM v doprovodu mnoha c.k. hostů dne 25.května 1891. Slavnostní ceremoniál byl zahájen slavným průvodem, který začal u pražského hradu a končil na výstavišti.

 Dne 18.května 1891 byla slavnostně zahájena činnost České akademie pro vědy, slovesnost a umění. Současně byla otevřena i nová budova Musea království českého.

 Na výstavě byla provedena skladba Antonína Dvořáka (za jeho dirigování) SABAT MATER. On sám, podle jeho slov, by byl raději dirigoval Svatební košili a to proto, že by lépe reprezentovala ryze české umění !

 Byla instalována socha KRÁL JIŘÍ Z PODEBRAD od sochaře Bohumila Schnircha.

 Ze všech možných míst, velkých měst Čech a Moravy, byly vypravovány takzvané "Výstavní vlaky". Mariánské Lázně takový vlak nevypravily, ale přesto

 Zřízen byl c.k.poštovní, telegrafní a telefonní úřad "Praha - vystaviště". C.K.policejní inspekce byla ustanovena a umístěna v budově poštovního úřadu.

 Na výstavu se přijelo podívat na osm set amerických Čechů a další druhá výprava následovala. České, ale i zahraniční návštěvníky lákal krásný výstavní plakát, který namaloval malíř a kreslíř Vojtěch Hynais . Autor plakátu patřil k umělecké generaci Národního divadla (opona, výzdoba salónku).

 Své pravidelné rubriky v Listech mělo i svérázné popisování počasí uplynulého dne, ale i předpovědi. Publikované fotografie z výstaviště nejčastěji pořizoval fotoateliér Helios. Citovány byly

je v Listech fotografie vagonu z Mariánských Lázní s nápisem "K výstavě do Prahy". Zvláštnost okolnosti vysvětluje i příslušný článek. Fotografie i článek je reprodukován v Arnice.

 Výstavní loterie měla první výhru ve výrobcích ze zlata s brilianty a perlami v hodnotě 100 000 zlatých.

Slavnostní přehlídky pořádaly české spolky vojenských vysloužilců. Byly uspořádány Velké závody mezinárodní českého klubu velocipedů na Smíchově, pod protektorátem J.J.prince JUDr. Bedřicha ze Schwarzenberka. Své řezbářské výrobky vystavoval bezruký umělec Václav Janda z Libáně. Vyřezával nohama.

 Velkou atrakcí byly lety balónu s českými, a le i s mnohými zahraničními posádkami, zejména francouzskými.

německé noviny, které nešetřily provokacemi proti průběhu výstavy.

 Vystaveny byly dvě vzácné černé perly, dvě srostlé - dvojité perly a jedna trojbarevná. Všechny byly vytvořeny perlorodkou otavskou z horažďovické násady. Byla vystavována velká sbírka hub. Náznorně byly ukázány škody způsobené lesním hmyzem. Uskutečněny byly mnohé zahradnické výstavy květin a ovoce. Například výpěstků Zemského pomologického ústavu.

 Bylo komentováno slavnostní zahájení Křižíkovy elektrické dráhy z Letné ke Královské oboře a to jak popisem dráhy jako takové, tak i její techniky. Objevuje se výraz "tramway", ale ve spojitosti s vozem sice na kolejích, ale taženým koněm. Obrovský úspěch měla fontána se světelnými efekty. I zde je zapojen

Křížík na jejím technickém vybavení.

Na výstavišti byla turecká kavárna podle východního vzoru. Časté a zasvěcené byly komentáře k řadě výstav koní. Textilní průmysl byl představován řadou firem ve 49 různých výrobních skupinách. Samostatnými a četnými expozicemi byla zastoupena Morava. Byla vystavena vzácná mapa Prahy z roku 1419 s podrobným slovním popisem.

Národopisný skanzen byl představován mimo jiné Českou chalupou a světnicí z plzeňského kraje. Uveden byl podrobný popis a fotografie. Na výstavě bylo obsáhle znázorněno zpracování dřeva. Mineralogie byla zastoupena výstavou mnohých map. Jistě výjimečnou byla vystavená "metalurgická mapa světa slovanského z roku 1000" a řada dalších.

Uvítán byl výstavní vlak polských hostů z Krakova. Na jejich počest byla hrána v Národním divadle Prodaná nevěsta. Uvítány byly příjezdy srbských hostů a Rusů. Komentovány byly další příjezdy hostů a to katolických Rusů, srbských archimandritů (pravoslavní představení svazku klášterů) a hostů z Jižní Ameriky.

Rozsáhlá byla výstava klávesových nástrojů, počínaje varhanami. Fotografie i slovem byla publikována starodávna lékarna. Vystaven i k poslechu byl Edisonův fonograf (poslouchat mohlo naráz 12 posluchačů, poslech na jedno ucho, vstupné 40 krejcarů).

VÝSTU A POPISU VÝSTAVNÍCH exponátů, akcí, vzácných návštěvníků, slavnostních průvodů atd., bychom mohli pokračovat ještě hodně dlouho. Z těch nejzajímavějších zajímavostí uvedu ještě tři poslední:

V poslední dny výstavy bylo například 226 dítek obecné a 99 pokračovací průmyslové školy z Přelouče obohaceno o výstavní zážitky. Školní dítky z Dubče měly v čele průvodu červenobílý prapor, za ním šla dvě děvčata v národních krojích. Ostatní žactvo bylo ozdobeno malými červenobílými praporečky. Na výstavě setrvaly dítky až do skončení fontány.

V krajní příhrádce skleněné pokladny Maticní nad fontánou, mezi jinými stříbrnými penězi viděti od neděle stříbrný tolar s ouškem. Venkovská stařenka v neděli stála tu před pokladnou a zvolna, pozorně a nahlas četla sobě nápis: Na oslavu druhého miliónu ukládají zde věrní Čechové svatováclavský dar Ústřední Matici školské. Když to přečetla, zaslzela a zaplaka hlasitým pláčem. Při tom rychle odepjala s krku stříbrný tolar s ouškem a hodila jej do pokladny.

V usnesení představenstva Měšťanského spolčenstva pražských výčepníků ze dne 27.9.1891 čteme, že bylo rozhodnuto postavit invalidní dům pro schudlé hostinské.

Naše vyobrazení.

Obrázek

z Mariánských Lázní.

Většina čtenářů našich jistě neví, co si má mysliti, když se dívá na náš obrázek "Obrázek z Mariánských Lázní". Jistá část Pražanů poznává nanejvýš, že pán se smeknutým kloboukem je majitel hotelu u "ČERNÉHO KONĚ" pan Cifka.

-Proč pak to "Praha" přináší? Je to reklama?

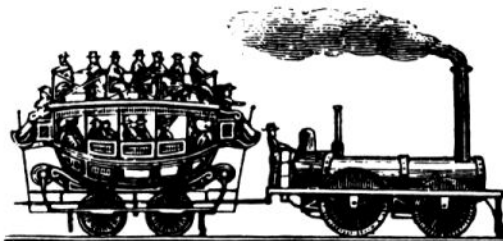
-A ještě k tomu s německým nápisem: "Zur Austellung nach Prag!" Tento obrázek je skutečně obrázkem z Mariánských Lázní a má velmi zajímavou historii. Pan Cifka v jarních měsících každoročně bývá hostem v Mariánských Lázních. I místnímu obecnstvu i častým zdejšími lázeňským hostům jest osobou obecně známou. Pan Cifka k žalu svému za letošního pobytu v lázních zpozoroval, že pověst o naší zemské výstavě do Mariánských Lázní nedoletěla. Přičiněním rozhodujících kruhů v městě, není viděti na slušnějším místě ani jediného výstavního plakátu Hynajsova, leda jen kdesi v průjezdu a na diskretním místě.

Pan Cifka však přece chtěl donutiti Mariánské Lázně, aby výstava pražská musila je píchati do očí. Dal se vyfotografovati tím způsobem, jak na obrázku vidíme a u fotografa zaplatil si na celou sezónu místo pro tento obrázek ve výkladních skříních. Teď zlostní Němci kam se vrtnou, vidí pana Cifku odjíždějícího: "Na výstavu do Prahy"; teď snad i ne jeden host cizí upozorněn, táže se: "Tak? V Praze je výstava? Ach, to tam zajedeme!"

Příhoda tato je rozmarná; vtipu páně Cifkovu dělá čest. Jest však hlavně i dokladem, jak každý jednotlivec pro výstavu pracovati může!

A NA ÚPLNÝ KONEC TROŠKU HUMORU z výstaviště. Jakýsi Pražan vykládal příbuznému z venkova, stojí s ním před známým železným domem, že nejen celý tento dům, stěny, střecha a dveře, ale i celé jeho vnitřní zařízení je z pouhého železa a dodal ve své horlivosti: "Vidíte - i ta slaměná rohožka před dveřmi je ze železa!"

ZBĚŽNĚ JSME PROLISTOVALI STO let staré noviny, s nimi jsme mohli trochu nahlédnout i do dění v roce 1891. Mnohé nebylo uvedeno, přesáhlo by to rámec možností Arniky. Ale i tak je patrné, že ústředním motivem Listů byla národní hrdost a láska k domovu. Takže i zde platí výrok dávnověkého římského filosofa M.T.Cicera: "Quae est domestica sede lucundior? - Co je milejšího než domácí krb?"

tisíciletá lípa v Zádubu

ING. EMIL MIKULA

Zcela náhodou jsem se opět začel do Arniky a zaujal mne článek pana Humla "Tisíciletá lípa v Zádubu" v čísle 19/1988.

Protože jsem si již ověřil stáří leckterého historického stromu, zkusil jsem také vypočítat stáří resp. parametry lípy v Zádubu. Pro výpočet mi však chybí průměr kmene ve výšce 130 centimetrů. Uváděná čísla mi pomohla jen částečně. V příspěvku je uveden obvod kmene lípy bezmála 15 metrů, potom nemůže být jeho průměr 12 metrů! Platí totiž, že ϕ kmene $D = 15 : 3,14 = 4,78$ m.

Položil jsem si tudíž otázku, jaký průměr "D" by musela mít lípa, je-li stará 1 000 roků. Stáří stromu se určí podle vzorce:

$$t_{sk} = Z_v \cdot 0,7705$$

$$\begin{aligned} \text{a tudíž } Z_v &= 1000 \cdot 0,7705 = \\ &= 1\,297,86 \text{ čas. jedn.} \end{aligned}$$

$$E = 1297,86 \cdot 0,7458 = 967,30 \text{ čas.jed.}$$

$$\phi D = 967,30 \cdot 0,02948 + 1 = 28,51 + 1 = \pm 30 \text{ dm}$$

Průměr kmene "D" včetně borky bude přibližně 33 dm.

$$\text{Obvod kmene} = 3,14 \cdot 33 = 103,6 \text{ dm} = 10,36 \text{ metrů}$$

Jedná-li se o obvod ve výšce 130 cm kmene, potom u paty bude obvod kmene $10,36 : 0,7 = 14,8$ metrů.

Takže jsme se dopočítali. Tisíciletá lípa v Zádubu měla u paty kmene obvod 14,8 m a její průměr ve výšce 130 cm byl 3,3 m, u paty pak 4,7 m. Tento průměr kmene odpovídá vizuálně a rozměrově výšce zárubně v ústí dutiny i výšce plotu. Autor kresby jistě věrně napodobil prostředí a respektoval měřítko.

Nu a máme-li pochybnosti o tom, zda lípa a javor u pomníčku s leto počtem 1821 jsou stejně staré stromy, provedeme následující důkaz:

LÍPA VELKOLISTÁ

Obv. 170 cm, $D' = 54,14$ cm (včetně borky) $D = 4,8$ dm (bez borky)

$$t_{sk} = Z_v \cdot 0,7705$$

$$Z_v = \frac{4,8-1}{0,08649} + \frac{4,8-1}{0,02948} = 43,94$$

$$+ 128,90 = 172,84 \text{ č.j.}$$

$$t_{sk} = 172,84 \cdot 0,7705 \approx 133 \text{ roků}$$

Lípa byla vysazena asi v roce:

$$1988 - 133 = 1855$$

JAVOR KLEN

Obv. 214 cm, $D' = 68,2$ cm, $D = 6,0$ dm

$$t_{sk} = Z_v \cdot 0,3853$$

$$Z_v = \frac{6-1}{0,04414} + \frac{6-1}{0,02101} = 113,28 + 237,98 = 351,26 \text{ č.j.}$$

$$t_{sk} = 351,26 \cdot 0,3833 = 135 \text{ roků}$$

Javor byl vysazen asi v roce:

$$1988 - 135 = 1853$$

Pokud jde o popisovanou lípu, byly vysloveny určité pochybnosti o jejím stáří. Lípa velkolistá má počáteční dobu zralosti 25 let, což znamená, že v mládí roste poměrně rychle. Roční přírůstek kmene není konstantní, ale s léty se zmenšuje. Tak například u lípy, která je 36 let stará, činí přírůstek 5,7 mm za rok, u staleté lípy je to 3,7 mm a u tisícileté pak 2,9 mm.

Pokud jde o dobu výsadby obou stromů, je ve výpočtu difference dva roky, což ale nelze pokládat za podstatné při porovnávání stáří z toho důvodu, že se vyskytuje řada vlivů, které diferencí mohou způsobit. Nicméně lze pokládat za prokázané, že stromy byly vysázeny ve stejném čase. Druhá otázka je, zda to byl rok 1855 nebo 1841; nepříznivé stanovištní podmínky mohly ovlivnit růst obou jedinců natolik, že se zpomalil růst kmene, takže menší průměr odpovídá vyššímu stáří stromů oproti vývojové charakteristice druhu, kterou uvažuje výpočtová metoda.

Pokusil jsem se vysvětlit některé otázky, které byly uvedeny v článku "Tisíciletá lípa v Zádubu". Zabývám se problematikou určování stáří soliterních stromů. Pokud máte, milí čtenáři Arniky, ještě nějaký podobný rébus, pokusím se ověřit stáří dalších stromů. Co potřebuji znát: druh, ϕ kmene ve výšce 130 cm, tloušťku borky (lx), nadmořskou výšku a popřípadě snímek.

ŠPIČATÝ KÁMEN U LOKTE. Litografie I. Lochnera v knize A.M. Glückseliga z r. 1842. Pohled od severovýchodu.

ŠPIČATÝ KÁMEN U LOKTE

text a fotografie
JOSEF BRTEK

MALEBNÉ ÚDOLÍ OHŘE V OKOLÍ LOKTE hýří celou řadou pozoruhodných výtvo-
rů, jejichž původní německé názvy, jimiž je obdařila fantazie dávných obyvatel zdejší oblasti, upadly dnes pohřbívání v zapomnění, aniž by jejich adekvátní české překlady vešly v obecnou známost a aniž by tato transformace názvu udržení lokální historické kontinuity pomáhala ozvlášťňovat zdejší romantickou krajinu i v naší době. Jako příklady si uvedme balvan Kazatelna (Predigstuhl) ve Starém Sedle, Jezdeckou - nesprávně Rytířskou - skálu (Reiterfelsen) pod bývalým neurologickým oddělením nemocnice v Lokti ^{1/}, skalní pilíř Strážce (Gesichtsfelsen, Wächter) a Bílá skála (Weisse Stein) poblíž Svatošských skal.

K TĚMTO TĚMĚŘ ZAPOMENUTÝM PŘÍ-
rodním útvarům patří i kamenný pi-
líř, postupně se rozpadající do něko-
lika mohutných bloků, podle svého vzhledu příhodně nazývaný Špičatý kámen (Spitzige Stein, Spitzen Stein). Nachází se na katastru města Lokte asi 250 metrů severovýchodně od loketského hradu v jihovýchodním svahu Šibeničního vrchu, kde se nad Rooseveltovou ulicí (někdejší Hans-Heiling-Strasse) proti vjezdu na most k porcelánce tyčí do výšky zhruba 420 m.n.m. Uvedený skalní útvar

je tvořen středně zrnitou, biotitickou žulou s porfyrickými vyrostlicemi živce, většinou zdvojcátělého podle tzv. karlovarského zákona; tento typ žuly bývá v odborné literatuře označován jako žula loketská ^{2/}.

V NEJSTARŠÍCH DOBÁCH, KDY JEJ NE-
přerůstalo stromoví a kdy při úpatí
vrchu ještě stával evangelický kostel
sv. Jana Křtitele se hřbitovem a kaplí, tvo-
řil s ním Špičatý kámen malebný celek.
Pozornost návštěvníků Lokte tu na sebe
přitahoval jednoduchý železný kříž s lilio-
vitým zakončením ramen, který býval na
vrcholu skalního útvaru upevněn.

PODLE SDĚLENÍ ZASVĚCENÉHO ZNALCE
minulosti Lokte a Loketska, profesora
Heinricha Zimmermanna, měl v roce
1619 ze skály Špičatého kamene spadnout
jakýsi mladík, který si při pádu jakoby
zázrakem nijak neublížil. Na památku této
události a jako projev díkůvzdání za to,
že se mu nic nestalo, byl prý na skále
vztyčen zmíněný kříž ^{3/}. O tom, že by
železnému kříži snad nejprve předcházel
kříž dřevěný, není nic známo. Uvedené
sdělení také vyvrací nepublikované úvahy
některých dnešních vlastivědných badatelů.
Domnívají se, že by na Špičatém kameni
mohlo jít o kříž protireformační, případně

že kříž označoval městské popraviště. To se na Šibeníčním vrchu kdysi skutečně nacházelo, avšak několik desítek metrů od Špičatého kamene na výběžku vrchu proti původnímu vjezdu do města.

ŽELEZNÝ KŘÍŽ ZDOBIL VRCHOLEK skály až do 30.let našeho století, kdy byl z iniciativy profesora Zimmermanna, jemuž pomáhali studenti místní reálky, přenesen do areálu loketského hradu, v jehož Markrabském domě se tehdy nacházelo městské muzeum. Tam se prý kříž později ztratil a dnes je neznámý 4/.

Z MINULOSTI ZNÁME NĚKOLIK VYOBRAZENÍ Špičatého kamene. Asi nejstarší mělo být na prospektu Lokte od pisáře Jiřího Tomáše Funcka z roku 1680, nazvaném "Loket". Hraniční pevnost a klíč království Českého 5/, který dnes známe v kopii, provedené Antonínem Hahnem roku 1862 6/. Jak samotné město, tak i hřbitov s kostelem sv. Jana Křtitele a Špičatý kámen nad ním jsou na prospektu zobrazeny pouze přibližně, poněkud zkresleně, ale se zachováním typických znaků. Špičatý kámen je tu poněkud předimenzován a je zajímavé, že vrcholový kříž na něm není zakreslen 7/.

V ROCE 1835 NĀM ZACHYTL SKALISKA Špičatého kamene ve své veduté Lokte od jihovýchodu známý vedutista Vincenc Morstadt (1802-1875), který v Lokti působil jako úředník v letech 1834-1850. Ani on však nezachytil pamětní kříž na vrcholu, což můžeme přičíst jednak nevelkým rozměrům kříže, jednak úhlu pohledu, který umělec při tvorbě veduty zvolil 8/.

ZŘEJMĚ NEJLEPŠÍM ZOBRAZENÍM ŠPIČATÉHO KAMENE a kříže na něm je litografie I. Lochnera, vytištěná J. Rusem. V roce 1842 ji vydali v Lokti nakladatelé bratři Franieckové jako předsádku knihy "Der Elbogner Kreis des Königreichs Böhmen" 9/, kterou sepsal loketský městský fyzik August Maria Glückselig (1809-1870). Jeho pískovcový náhrobní pylon můžeme v místech zrušeného svatojánského hřbitova pod Špičatým kamenem coby poslední zbylý náhrobek vidět dodnes. Lochnerova precizní litografie nám zachycuje Špičatý kámen od severovýchodu. V pozadí proti němu se vypíná mohutná silueta vrchu Robiče, v levém dolním rohu můžeme vidět tehdejší porcelánku bratří Haidingerů, vpravo v pozadí hrad a pod ním loketskou reálku.

V ROCE 1926 ZAHRNUL KRESBU KŘÍŽE ze Špičatého kamene do své knižky o kovaných křížích západních Čech tehdy začínající historik Alois Bergmann 10/. O rok později konstatoval ve své topografii památek okresu Loket výskyt kříže na Špičatém kameni také konzervátor památkové péče a přední vlastivědný pracovník dr. Anton Gnirs (1873-1933) a

to větou:

"Ještě na území města se zdvihají nad sv. Janem přírodní kamenné pilíře Špičatého kamene, jehož nejvyšší jehla je korunována starým kovaným křížem 11/."

ANI DR. BERGMANN ANI DR. GNIRS však o příčinách vzniku tohoto kříže nemohli uvést nic bližšího a tak jen badatelskému úsilí prof. Zimmermanna vděčíme za to, že dnes můžeme tuto informaci zveřejnit.

V ROCE 1983 SE O PŘÍRODNÍM ÚTVARU zmínili autoři výpravné publikace o Lokti ing. arch. F. Kašíčka a PhDr. B. Nechvátal, kteří do severní strany údolí Špičatého kamene lokalizovali pamětní desku jednoho z významných návštěvníků Lokte, básníka a dramatika Theodora Körnera (1791-1813), avšak zřejmě omylem, neboť jeho pamětní deska se dodnes nachází ve skále pod hradem 12/.

ZÁVĚREM SI PŘIPOMĚNME, ŽE KŘÍŽ na Špičatém kameni nebyl v okolí Lokte jediný. Z písemností je znám také dřevěný kříž nad kaplí sv. Volfanga na Šibeníčním vrchu a na vrchu Robiči dosud existuje masivní železný kříž se zbytky plechové kolorované figury Spasitele 13/. Každý z nich svérázně doplňoval i spoluvytvářel jedinečnou a neopakovatelnou scénérii historického Lokte a jeho nejbližšího okolí. Po roce 1945 Špičatý kámen postupně upadl v zapomnění a dnes je znám jen omezenému počtu lidí. Neuvádí jej ani současná mapa 1:10 000 z roku 1982. Přesto se naskytá otázka, zda dnes, kdy padly nesmyslné ideologické bariéry, by nebylo vhodné kříž na Špičatém kameni coby pozoruhodnou krajinnou dominantu Lokte znovu obnovit, podobně jako byl na jaře 1990 v sousedních Karlových Varech obnoven kříž Keglevičův.

POZNÁMKY

- 1) Budova byla postavena za 1. republiky jako Masarykova česká menšinová škola. Neurologické oddělení se v ní nacházelo asi do roku 1987 nebo 1988, kdy bylo přeloženo do Sokolova.
- 2) Za odbornou konzultaci autor děkuje RNDr. Milanu Gebouskému z Lokte.
- 3) Sdělení prof. H. Zimmermanna (1902-1987) z Lokte autorovi článku z 18.11.1986.
- 4) Totéž sdělení z 18.11.1986.
- 5) V prospektu doslova: "Elbogen. Ein grantzvestung und Schlissel deß Königreichs Böhm."
- 6) Ant. Hann byl loketský malíř, dnes hodnocený jako průměrný, který v 19. století rovněž spolupracoval s místní porcelánkou bratří Haidingerů.
- 7) V prospektu je skalisko označeno doslova: "der Spitzigestein."

- 8) Morstadt zde zobrazil Loket od Porcelánky.
- 9) Loketský kraj království Českého.
- 10) Dr. Alois Bergmann (nar. 1903 ve Stodu) byl přítelem prof. Zimmermanna. Někdy publikoval též pod jménem Luis Bergmann, přičemž Luis = nářečně Alois (německy). Knižka o kovaných křížích mu v menším nákladu vyšla r. 1926 v Lokti u knihkupce K. H. Franka, pozdějšího nechvalně proslulého fašisty.
- 11) A. Gnirs; *Topographie der historischen und Kunst-Denkmale. Der politische Bezirk Elbogen*. Prag 1927, s. 177.
- 12) František Kašička, Bořivoj Nechvátal, Loket, Praha 1983, s. 97.
- 13) Kříž se má nacházet v místech údajně kaple sv. Kříže. Sdělení Zdeňka Vaculíka z Lokte, inspektora kultury odboru kultury ONV Sokolov, autorovi článku v r. 1985. Autor navštívil lokalitu o velikonočních 1987.

AUTOR ČLÁNKU POD ŠPIČATÝM KAMENEM V DUBNU 1987. Fotografováno od jihozápadu.

KAPLE · BOŽÍHO · TĚLA V · HORNÍM · SLAVKOVĚ

text a kresby: JOSEF BRTEK

OD DOB, KDY DĚKANSKÝ KOSTEL SV. JIRÍ V HORNÍM SLAVKOVĚ získal konečnou podobu, stal se během staletí několikrát objektem nežádoucího zájmu kostelních lupičů a to i po svém vyhoření v roce 1964. Od té doby také tento nedoceněný architektonický skvost Sokolovska bezútešně chátrá^{1/}. Jedno z vyloupení svatojiřského kostela dalo vzniknout kapli Božího Těla (Nejsvětějšího Těla Kristova), která se nachází asi 130 metrů jihovýchodně od kostela. Kaple stojí při tzv. Kostelní nebo Hřbitovní stezce (Kirchensteig, Kirchhofsteig), která vede od někdejšího Kostelního náměstí se sloupem Nejsvětější Trojice kolem gotických božích muk (zádušní svítilny) k děkanství a dále okolo kamenné zdi městského hřbitova, kolem jehož východní strany se velkým ohybem stáčí k jihu, kde umožňuje přístup do dnešních vrat několikrát rozšířeného hřbitova. Pro svou jednoduchou dispozici, která jí vtiskla určitou vzhledovou nevýraznost, je kaple poněkud

stranou zájmu turistických návštěvníků Horního Slavkova a vlastivědných badatelů, zajímajících se o historii a památky starobylého města.

O TOM, CO PŘEDCHÁZELO ZALOŽENÍ KAPLE, se nám dochovala zajímavá historika^{2/}. V noci po sv. Josefu z 19. na 20. březen 1702 došlo ke vloupání do svatojiřského kostela. Neznámý pachatel z něj odcizil několik kusů bohoslužebného náčiní a sice monstranci, kalich na mešní víno a ciborium (kalich na hostie), které obsahovalo konsekrované hostie, tj. takové hostie, které byly během tzv. proměňování při katolické bohoslužbě symbolicky přeměněny v Tělo Páně. Možná byl zloděj na útěku někým vyrušen, snad se zalekl následků svého činu, třeba ho k tomu vedly jiné důvody, skutečnou pravdu se dnes už sotva dozvíme, ale z nakradených cenností se dlouho netěšil. Pohodil kostelní předměty na louce u hřbitova, kde byly

příštího jitra nalezeny jakousi dívkou. Dívka prý zdálky považovala posvěcené předměty za bílé růže a přispěchala si je natrhat do zástěry. Jakmile však poznala svůj omyl, vysypala cennosti ze zástěry a chválala o nálezu uvědomit děkana. Děkan se na místo ihned dostavil, v nejvyšším zármutku nad svatokrádeží zvedl pohozené náčiní a odnesl ho zpět do kostela.

TATO MIMORÁDNÁ UDÁLOST POCHOPITELNĚ NEZŮSTALA BEZ ODEZVY a podnítila vznik kaple Božího Těla v místech, kde došlo k nálezu cenností. Původně provizorní dřevěnou stavbu v roce 1736 nahradila kaple kamenná, vzhledem k terénní situaci orientovaná k severovýchodu. Je čtvercového půdorysu s okosenými rohy. Interiér zaklenutý kopulí je prosvětlen podobně okosenou čtvercovou lucernou s několika okny. Vnitřní výzdobu kaple tvořily fresky, které v souladu s dobovým zvykem zobrazovaly příběh předcházející vzniku tohoto sakrálního objektu, totiž scénu krádeže posvěceného náčiní z tabernáku svatojiřského kostela a scénu opětovného nalezení rozsypaných hostií. Tyto výjevy byly namalovány natolik dobře, že byly později věrně okopírovány na hlavní oltář děkanského kostela, který se v něm nacházel v letech 1666 až 1784, než jej nahradil oltář dnešní ^{3/}.

PROTILEHLÝ OBRAZ V KAPLI PAK ZNÁZORŇOVAL děkanský kostel a jeho okolí v době svého namalování. Menší fresky v kapli představovaly Jakobův sen v Bét-elu ^{4/}, izraelské zvědy v zaslíbené zemi ^{5/}, Krista s kalichem ^{6/}, a Poslední večeři Páně ^{7/}. Tyto fresky měly stejně jako fresky vyloupení kostela vzejít z ruky téhož autora. Historik a vlastivědný badatel dr. Anton Gnirs ve své německé topografii kulturních památek okresu Loket

HORNÍ SLAVKOV, KAPLE BOŽÍHO TĚLA

ZANIKLÁ KAPLE NA VYSOKÉM KAMENI U KOSTELNÍ

v roce 1927 vyslovil názor, že jako autor fresek v kapli Božího Těla by mohl přičítat do úvahy tachovský malíř Matouš Mathiowitz, s nímž měl kontakty jeho žák a tachovský rodák Eliáš Dollhopf (1703-1773), malíř usazený v Horním Slavkově a působící v jeho širokém okolí. Dr. Gnirs rovněž poukázal na to, že hornoslavkovská farní kronika však o Mathiowitzovi hovoří výslovně jen v souvislosti s jinými pracemi, provedenými v městě roku 1731, tedy krátce před přestavbou kaple, kdy měl tento mistr namalovat tzv. pašijní obrazy a antependium ve svatojiřském kostele. Není tedy zcela vyloučeno, že autorem mohl být i malíř jiný, nám neznámý.

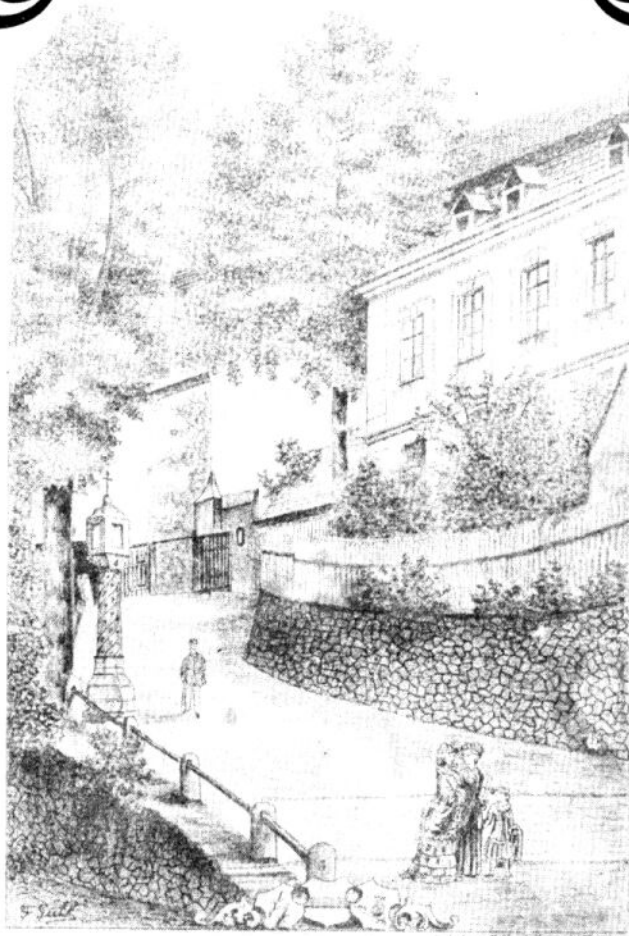
PO ROCE 1945 KAPLE PŘIŠLA O VĚTŠINU SVÉHO PŮVODNÍHO INVENTÁŘE ^{8/}. Později byla kaple nově omítnuta a opatřena novou plechovou střechou. V současné době je kaple uzamčená a nepřístupná. Zdá se, že původní bohatá fresková výzdoba byla v mladší době zcela nebo z větší části zakryta přemalbou ^{9/}.

HORNOSLAVKOVSKÁ KAPLE BOŽÍHO TĚLA, zmínovaná ve starší literatuře jako "S. Corporis Christi-Kapelle" nebo "S. Corporis Domini-Kapelle" ^{10/}, patří k zajímavým, byť nenápadným památkám Sokolovska. Můžeme ji zařadit mezi ty sakrální stavby, kde okolnosti jejich vzniku byly v podobě propagační historiky využity jako jistá forma církevní reklamy. Z tohoto hlediska můžeme hornoslavkovskou kapli přirovnat k jednoduché kapli, která se do 50. let 20. století nacházela u přírodního výtvoru Vysoký kámen na Kraslicku. Tato kaple - u níž ale zasvěcení Božímu Tělu můžeme jen odhadovat - byla vystavěna roku 1817 z popudu místního faráře Krippnera na památku nalezení údajně neporušené hostie, ukradené spolu s kostelním náčiním v noci z 22. na 23. listopadu 1805 z kostela sv. Jiljí v Kostelní ^{11/}. I v tomto případě vzbudila krádež velký ohlas mezi věřícími, kteří navíc dotovali stavbu kaple finančními příspěvky.

- 1) Sdělení hornoslavkovského administrátora P. Josefa Otto Urbánka (17.4.1914-6.4.1986) ze 16. února 1986, jakož i sdělení několika dalších občanů z let 1986 až 1990 autorovi článku.
- 2) Zakladatelský příběh stručně konstatuje dr. A. Gnirs, Topographie der historischen und Kunst-Denkmale. Der politische Bezirk Elbogen, Prag 1927, str. 287. Pro potřeby tohoto pojednání byla použita zakladatelská historka, otištěná v anonymním novinovém článku v Lokti roku 1929.
- 3) A. Gnirs, c. d., str. 287
- 4) Bible, Starý zákon, Genesis, 28, 10-22
- 5) Bible, Starý zákon, Numeri, 13, 1-33, nebo Jozue, 2, 1-24
- 6) Ježíš s kalichem by snad mohl připomín-

nat scénu z Poslední večeře, jak nám ji líčí Matouš, 26, 27-28: "Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim (=apoštolům) ho se slovy: "Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů..." Podobně Marek, 14, 23-25.

- 7) Bible, Nový zákon, Matouš, 26, 20-29, Marek, 14, 17-25, Lukáš, 22, 14-23.
- 8) Sdělení P. J. O. Urbánka ze 16. února 1986
- 9) Poznámky autora z let 1986 - 1990.
- 10) Kaple Těla Kristova, kaple Těla Páně (=Božího Těla).
- 11) Událost otiskl německy v r. 1927 rotavský učitel a kronikář Hermann Brandl, podle něj v roce 1987 a 1988 český kraslický učitel a kronikář Václav Kotěšovec.

HORNÍ SLAVKOV - část tzv. Kostelní, nebo Hřbitovní stezky. Na rytině je vlevo vidět pozdněgotická zádušní svítlna (viz Arnika č. 16/1986), napravo budova bývalého děkanství při kostele sv. Jiří.

ZANIKLÉ OBCE V ZÁPADNÍ ČÁSTI SLAVKOVSKÉHO LESA

P E T R B E R A N

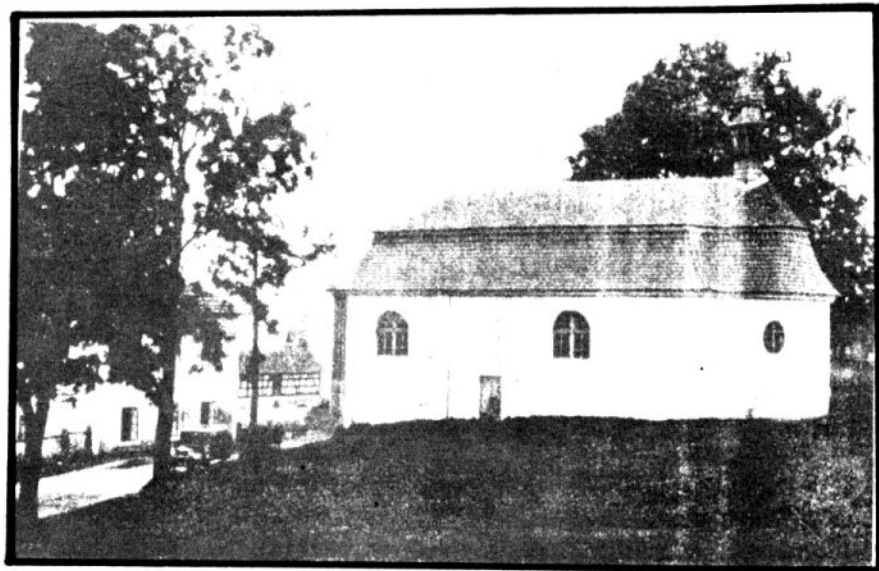
38 VESNICE BYSTRINA (býv. REICHENBACH), Krásná Lípa (býv. Schönlind), Ostrov (býv. Wöhr), Smrkovec (býv. Schönficht), Týmov (býv. Tiefengrün), Vranov (býv. Frohnau) a Žitná (býv. Rockendorf) vznikly většinou na zvláště nízkých pláních západní části Slavkovského lesa v povodí Malé a Velké Libavy a Lobežského potoka. Nejnižší byla položena Bystrina s Krásnou Lípou, nejvýše Vranov (766 m.n.m.).

Vesnice, pojmenované hlavně podle terénu či objektů, které upoutaly lidskou pozornost, založili vesměs němečtí kolonisté jako zemědělská a lesní sídla při kultivaci pomezích hvozdu pravděpodobně ve 13. století a nejpozději ve 14. století. První písemná zmínka pochází z roku 1246 o kostelu ve Vranově, z roku 1355 o Smrkovci, ostatní vesnice se poprvé uvádějí mezi leuchtenberskými lény u kynšperského hradu v druhé polovině 14. století. Lantkrabata Leuchtenberkové udělili vesnici v léna vojensko-služební povahy pánům z Kynžvartu, Kynšperka, Hartenberka, drobným leníkům z Mokřiny a Těšova, Planknerům, Plikům i chebským měšťanům. K největším vesnicím tehdy patřil Smrkovec, jenž měl přes 17 dvorů. U Vranova existovala tvrz Plikenštejn, střežící patrně cestu k ložiskům nerostných surovin v ústřední části Slavkovského lesa.

38 POČÁTKEM 16. STOLETÍ (1525) DRŽELO vsi více pánů např. Jošt z Hlavna (Globenu), Jeroným z Kamenice (Štampachu), Albrecht Hysserlin a majitelé kynšperského hradu. Největší rozlohu půdy obdělávali hospodáři z Žitné (přes šest dvorů), Ostrově (přes šest dvorů), Smrkovci atd. Leuchtenberská léna získal

Snímek dole: ŽITNÁ - ZÁMECKÁ KAPLE.
Snímek vlevo nahoře: ŽITNÁ - SOCHY SV. ŠEBESTIÁNA A P. MARIE V ZÁMECKÉ KAPLI.

v roce 1538 míšeňský purkrabí Jindřich (z Plavna), postoupiv je roku 1542 Jeronýmu Šlikovi. V té době se rozhlásila sláva cinových dolů ve Slavkovském lese. V Bystřině se pravděpodobně dolovalo olovo a ve Smrkovci úspěšně stříbro za účasti feudálních těžářů.

38 PŘI LIKVIDACI LENNÍ SOUSTAVY NA

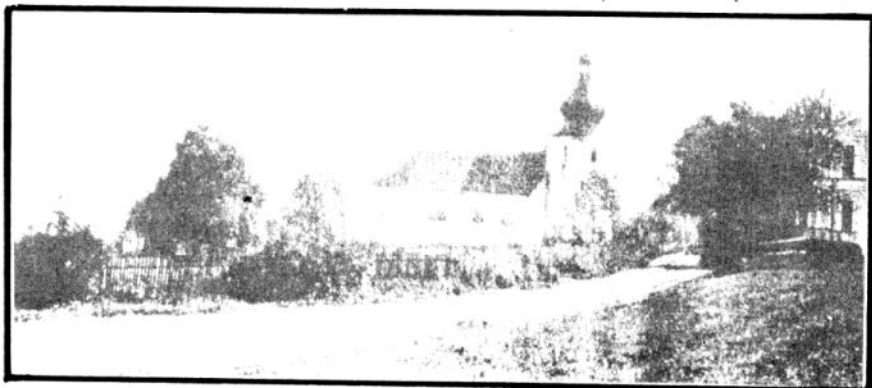
Loketskú a prodeji statků získali za císaře Rudolfa II. sledované vesnice různí drobní majitelé. Postupem času se z nich vytvořily samostatné statky Krásná Lípa (s Ostrovem a Týmovem), Žitná, Kostelní Brána (s Bystřinou), které jako horské poměrně nevýnosné celky často měnily majitele. Smrkovec posléze zakoupili kynžvarští Metternichové a Vranov sokolovští Nostitzové ke svým dominiím. V době předbělohorské se ve Slavkovském lese rozšířil protestantismus díky příchodu nových horníků. Po smetení stavovského povstání z let 1618 - 1620 se prosadila rekatolizační politika. Církev soužil nedostatek duchovních, vždyť kostel sv. Václava ve Smrkovci získal správce až v polovině 17. století, kostel sv. Jakuba Většího ve Vranově mohl být povýšen na farní až počátkem 18. století. Po překonání útrap třicetileté války v polovině 17. století žilo ve Vranově celkem 35, ve Smrkovci 32, v Krásné Lípě 20, v Žitné 19, v Bystřině 14, Ostrově 13 a v Týmově 5 hospodářů se svými rodinami a čeledí. Vrchnosti přikročily k utužování jejich závislosti a vytvářely nucený systém nevolnictví. Místní panstvo sídlilo na zámcích v Krásné Lípě a Žitné. Barokní zámek v Žitné byl vystavěn v letech 1757 - 1763. U obou staveb

byly zřízeny zámecké kaple. Tehdy vznikly barokní sochy světců ve volných prostřanstvích ve Smrkovci a Žitné a později další drobné kulturní stavby (Smrkovec aj.). Do poloviny 18. století se počet rolnických usedlostí ve vesnicích nijak podstatně nezměnil. Ve Vranově obdělávalo půdu 36, ve Smrkovci 24, v Krásné Lípě 20, v Žitné 19 hospodářů atd. Pěstovali hlavně obilí (oves, žito) a svou úrodu vozili na trhy do Sokolova a Kynšperku nad Ohří, někteří se pokoušeli pěstovat chmel (Krásná Lípa, Žitná). Běžné potřeby obyvatel zajišťovali místní řemeslníci a početní mlynáři. U mlýnů zvučely pily. Ryby se chovaly u Vranova.

OSVĚCENSKÝMI REFORMAMI ZA VLÁDY

Josefa II. získal venkovský lid řadu úlev, hlavně osobní svobodu. Lidé mohli svobodně opustit svá rodná sídla. Koncem 18. století čítala Krásná Lípa 79 domů, Smrkovec s Vranovem přes 60 a Ostrov 33 domů. Do poloviny 19. století se vesnice poměrně rovnoměrně rozrůstaly. V Krásné Lípě žilo v roce 1847 ve 109 domech 880 osob, ve Smrkovci v 92 domech 728, v Žitné v 74 domech 574, ve Vranově v 73 domech 531, v Ostrově v 52 domech 343, v Týmově v 32 domech 197 a v nejmenší Bystřině ve 26 domech 159 obyvatel. K největším vesnicím v polovině 19. století patřila tudíž Krásná Lípa, Smrkovec a Žitná s Vranovem. Domy byly vesměs vystavěny ze dřeva nebo hrázdného zdiva, zčásti byly v přízemí zděné. Mnohé chalupy se rozeběhly po okolních stráních. Ve Smrkovci a Vranově obklopovaly místní kostel. Tato výstavba se původně včleňovala do přírodního rámce. Největší rozlohu katastrálního území vykazoval Vranov (1577 ha), zhruba třetinu této výměry zaujímaly Smrkovec a Žitná (550 ha), Ostrov (383 ha) atd. Lidé se živili v zemědělství, pěstovali s nevalným úspěchem žito, oves, brambory, řepu a len, chovali hovězí dobytek, pracovali jako dřevorubci a uhlíři v lese, po večerech předlí a tkali, někteří - hlavně Židé, se zabývali podomním obchodem. U Krásné Lípy čerily hladiny několika rybníků pstruží. Takřka v každé vesnici se nacházely panské hospodářské dvory, myslivny a hospody, panské pivovary s lihovary pracovaly v Krásné Lípě a Žitné. Na potocích využívaly sílu vody mlýny s pilami. Z ostatních průmyslových podniků byla po krátkou dobu v provozu vrchnostenská železárna v Krásné Lípě, pak nářadový hamr. V téže vesnici se vyskytovala početná židovská diaspora. Území osídlovalo takřka výhradně obyvatelstvo německé národnosti katolického vyznání. Z významných stavebních akcí byla v roce 1839 dokončena přestavba farního kostela ve Smrkovci. O výchovu a vzdělávání mládeže pečovaly základní školy nacházející se v každé vesnici kromě Týmova. Horské vesnice, ve kterých se nerozvinul žádný významný průmysl, nemohly uživit rostoucí počet svých obyvatel. Postupně nastal jejich odliv hlavně do nedaleké sokolovské pánve s rozvíjející se těžbou hnědého uhlí a průmyslovou výrobou, které nabízely dostatek pracovních příležitostí.

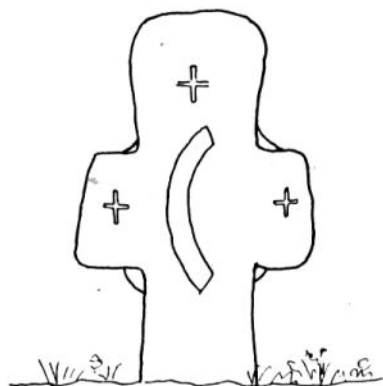
SMRKOVEC - FARNÍ KOSTEL

3 REVOLUČNÍ ROK 1848 ZRUŠIL ROBOTU a ostatní feudální břemena za náhradu. Leč tento mezník nemohl ve sledovaných vesnicích ve Slavkovském lese podnítit hospodářský rozmach, neboť výrobní možnosti rolníků silně omezovalo horské klima. Ve vsích pracovali pro místní odbyt běžní řemeslníci, rozvíjela se řada domácích výrob, z Vranova pocházeli známí hudebníci. Po vzniku kapitalistické správní soustavy v roce 1850, popřípadě později, se lokality staly samostatnými obcemi kromě Týmova. V druhé polovině 19. století se v Bystřině a Smrkovci dolovala olověná a železná ruda. Velkostatky Krásná Lípa a Žitná skoupil v 80. letech 19. století majitel sousedního lesního komplexu Císařský les - Kladská kníže Schönburg-Waldenburg a systematicky rozšiřoval na zakoupených pozemcích lesní porosty. Koncem 19. století získaly vesnice lepší spojení se světem po zřízení pošt ve Smrkovci a Vranově. Po získání základních demokratických svobod kapitalistické společnosti působily ve vsích četné spolky, zejména hasičské. Ve všech sledovaných stagnujících obcích se do konce minulého století velmi snížil počet obyvatel při srovnání se stavem v polovině staletí, kupříkladu ve Smrkovci na 663 (107 domů), Krásné

Lípě na 641, Žitné na 498 (83 domy), Vranově na 458 (82 domy), v nejmenším Týmově na 81 osob (13 domů). Vylidňování obcí pokračovalo i počátkem našeho století. Celkově se v uvedených zhruba 60 letech snížil počet jejich obyvatel zhruba o čtvrtinu až o třetinu. Události v obcích v první polovině našeho století většinou nepřesáhly úzký místní rámec.

3 PO UKONČENÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY vznikly v těchto obcích místní správní komise. Při provádění odsunu obyvatel německé národnosti se správním orgánům nepodařilo získat do krušných přírodních podmínek nové osídlenec a obce zůstaly takřka liduprázdné, vystaveny nájezdům rabujících. Tento stav nepřímo ovlivnil rozhodnutí vlády, která prohlásila část území Slavkovského lesa v roce 1948 za důležitou pro obranu západní hranice státu a zřídila v něm vojenský újezd Prameny. Zástavbu ve vesnicích se zbytky movitostí nemilosrdně zlikvidovalo vojsko při svých operacích. Vojenský újezd byl zrušen v roce 1954. Následně byla ve Slavkovském lese obnovena jako výrobně sídelní jednotka pouze Rovná. Bystřina s Krásnou Lípou se dnes využívají k rekreačním účelům.

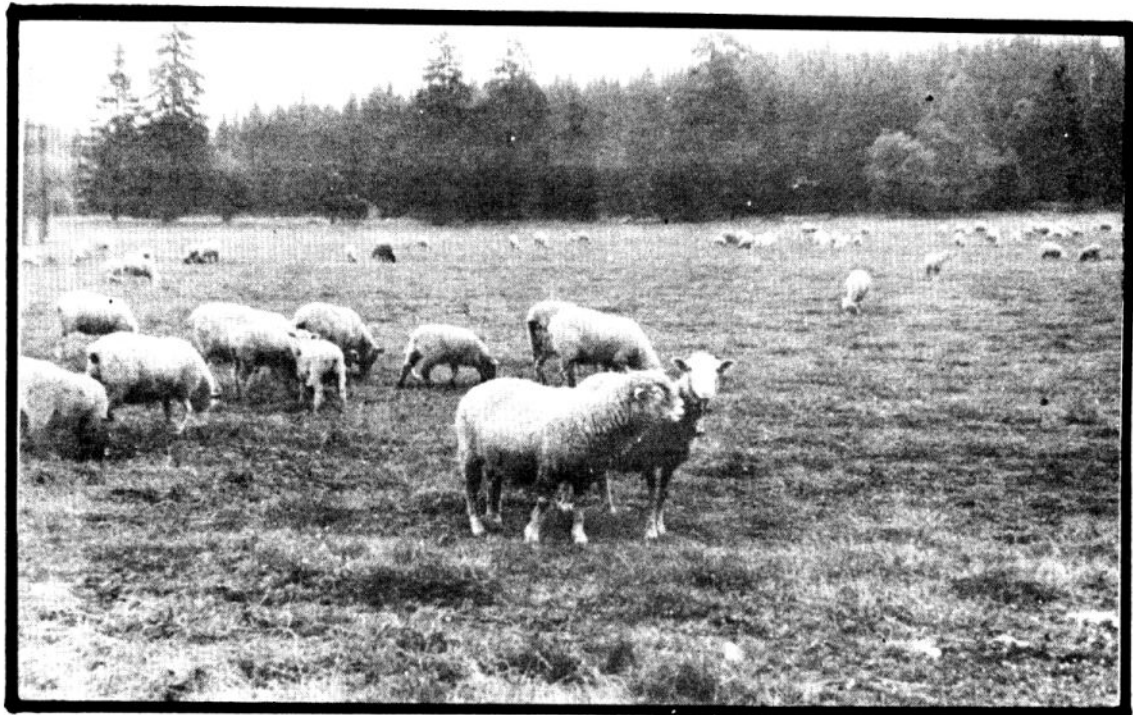

Kresba vlevo: ŽITNÁ - KAMENNÝ KŘÍŽ NA CESTĚ DO SMRKOVCE.

Fotografie dole: SMRKOVEC - POHLED NA HLAVNÍ OLTÁŘ VE FARNÍM KOSTELE.

Všechny snímky byly pořízeny z knihy dr. Antona Gnirse: TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNSTGESCHICHTLICHEN DENKMALE - IN DEN BEZIRKEN T E P L U N D M A R I E N B A D (1932).

ROZPTÝLENÍ ZVÍŘAT NA ZÁVIŠÍNSKÉ PASTVINĚ

text:
JOSEF KRÁLOVEC

foto:
JAN HARVÁNEK

PASTEVNÍ SEZÓNA SKONČILA A STEJNĚ jako všude jinde, osiřely i pastviny v Závišíně. Zvířata, která se tu po celou vegetační sezónu spokojeně pásala, se dílem vrátila do stájí, dílem skončila na jatkách a zimní čas přímo vybízí k vyhodnocení výsledků.

PŘEDEVŠÍM: ČÍM SE ZÁVIŠÍNSKÉ PASTVINY liší od jiných? Od roku 1987 se tu dlouhodobě ověřuje nový systém pastvy, označovaný jako jednoplučková pastva nebo - přesněji - jako pastva v rychlé rotaci. Jak napovídá název, je každá skupina zvířat po celou pastevní sezónu, tj. od konce dubna do poloviny října nepřetržitě (ve dne i v noci) v jednom oplůtku, případně má k dispozici oplůtky dva.

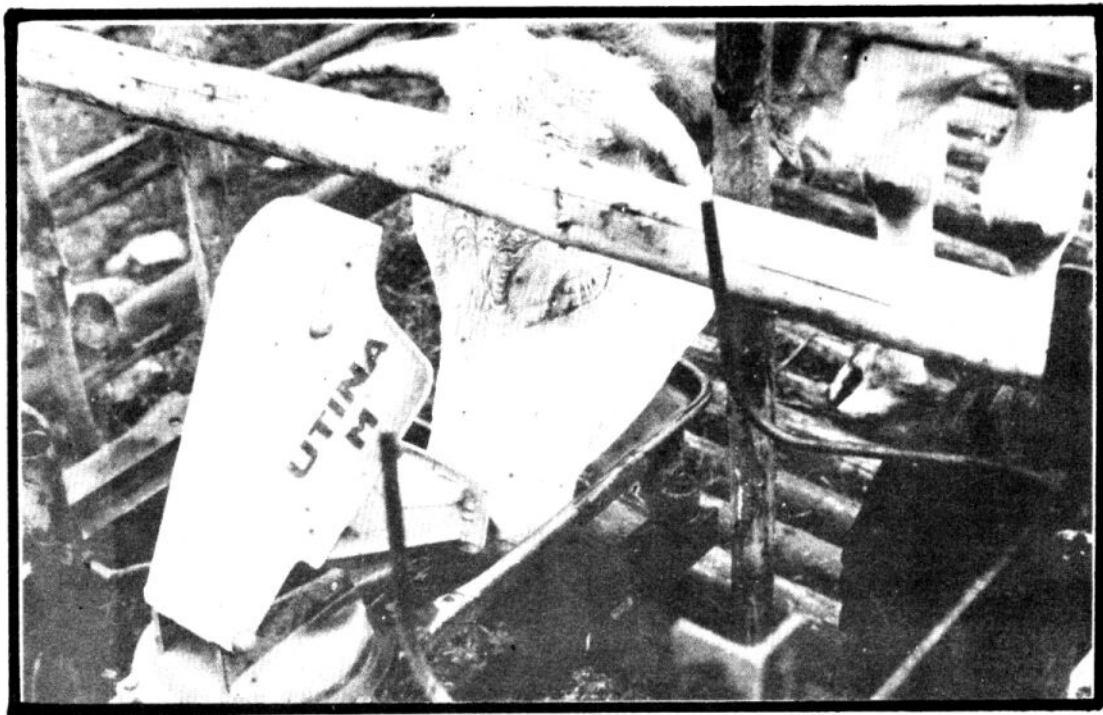
OBECNĚ JE ZNÁMO, ŽE STÁRNUTÍM porost rychle ztrácí kvalitu a zvířata jej hůře přijímají. V daném případě k tomu nemůže dojít, protože zvířata - neustále přítomná na pastvině - stačí porost vypásat a tím brání jeho přerůstání

a stárnutí. Dnes se považuje za optimální, když se výška pastevního porostu pro skot pohybuje mezi 9-13 cm a pro ovce dokonce jen mezi 4-6 cm. Dosáhnout toho však není vzhledem ke značné nerovnoměrnosti nárůstu během vegetace jednoduché, a to ani v podmínkách přesného pokusu. Na jaře, kdy především trávy velmi rychle rostou a kdy zvířata nestačí spásat celý přidělený prostor, je nutné část oplůtku oddělit - nejlépe elektrickým ohradníkem - a sklídit seno nebo na siláž. Bezprostředně po sklizni se pak obě plochy spojí. Pro případný nedostatek píce při přísušku nebo ke konci pastevní sezóny je nutné počítat s rezervní plochou, kam by bylo možné v nouzi zvířata přehnat.

NEJVĚTŠÍM OŘÍSKEM U TOHOTO ZDÁNlivě jednoduchého systému je správné určení zatížení pastviny. Je-li příliš nízké, není porost dobře využit a dochází ke zbytečným ztrátám. Je-li naopak zatížení pastviny příliš vysoké, může se v případě přísušku a zcela jistě pak koncem pastevního období projevit nedostatek píce, takže vyvstane nutnost zajišťovat náhradní zdroje krmiv. V Závišíně se nacházelo z počátečního zatížení 1.200 kg s předpokládaným konečným zatížením kolem 1.700 kg živé váhy

Povídání o pastvě

SAMOOSLUŽNÁ NAPAJEČKA, KTERÁ UMOŽŇUJE ZVÍRÁTŮM PŘÍSTUP K VODĚ Z DRENÁŽNÍCH ŠACHET

zvířat na hektar, což představuje za pastevní období produkci 500 kg masa z hektaru. Pro dokreslení: 1.200 kg živé váhy představuje například čtyři třístakilové jalovice nebo 15-18 ovcí s jehnaty (podle kondice). Ze zkušeností, získaných v minulých letech při pastvě jalovic, volů, krav s telaty i ovcí s příchovkem však vyplývá, že je vhodnější zvolit nižší počáteční zatížení, a to zejména s ohledem na téměř pravidelný letní nedostatek vláhy, který se projevuje horším obrůstáním. Právě produkce píce v tomto období by měla být pro stanovení výchozího zatížení pastviny rozhodující.

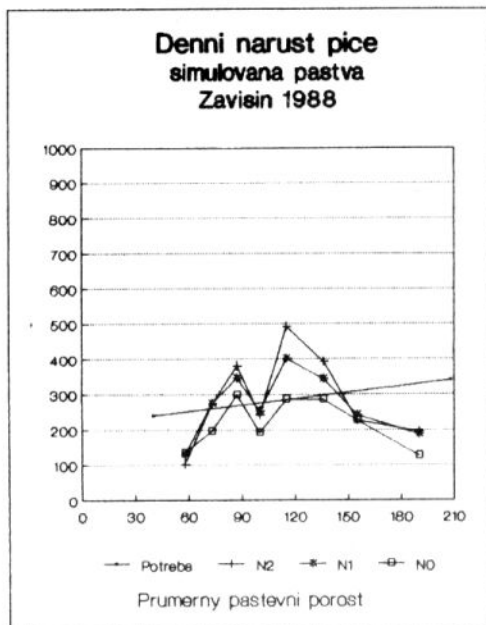
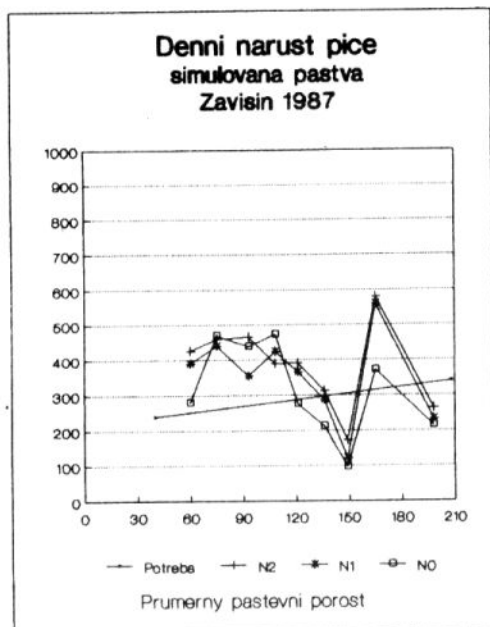
UDRŽOVÁNÍM NÍZKÉHO POROSTU JSOU vytvořeny příznivé předpoklady - především dostatek světla - pro vyšší zastoupení jetele plazivého, jehož podíl by měl ideálně činit 20-25%. Jeho přítomnost v porostu se považuje za významný ukazatel kvality píce a navíc je důležitá vzhledem k jeho schopnosti poutat pomocí hlízkových bakterií vzdušný kyslík. Množství takto poutaného dusíku se v našich zeměpisných šířkách odhaduje na 80-100 kg $\cdot$ ha⁻¹N, což odpovídá přibližně čtyřem stům kilogramů ledku, který představuje - stejně jako ostatní dusíkatá hnojiva - jeden z nejdražších vstupů do zemědělství.

PASTVA V RYCHLÉ ROTACI UMOŽŇUJE nový pohled i na otázku přikrmování jadrnými krmivy. Vysoká kvalita píce z pastevního porostu dovoluje příkrm podstatně omezit, prakticky jen na období přechodu na pastvu. V našich pokusech přesto dostávaly některé kategorie zvířat obilní šroty nebo krmné směsi, a to v zájmu dosažení vysokých přírůstků. Zdá se, že právě příkrmem koncentráty bude možné výši přírůstku regulovat.

DOSTATEČNĚ VYSOKÁ A ROVNOMĚRNÁ produkce píce byla v současných představách nemyslitelná bez dusíkatého hnojení. I v Závišíně se dosud hnojilo 200 kg $\cdot$ ha⁻¹ dusíku (v čistých živinách), který byl rozdělen do čtyř shodných dávek. Ledek amonný s vápencem se aplikoval přibližně v měsíčních intervalech od dubna do srpna, a to za přítomnosti zvířat na pastvině. Ze souběžných přesných pokusů vyplynulo, že díky vyššímu zastoupení jetele plazivého jsou výnos a kvalita píce při hnojení 200 i 100 kg $\cdot$ ha⁻¹N v podstatě shodné, což umožnilo v roce 1990 úroveň dusíkatého hnojení v některých oplůtcích výrazně snížit. Prokázali jsme, že pokud se jedná o opravdu kvalitní porost, plně postačí hnojení 100 kg $\cdot$ ha⁻¹N, aniž by došlo k poklesu produkce (viz grafy).

u Závišíně

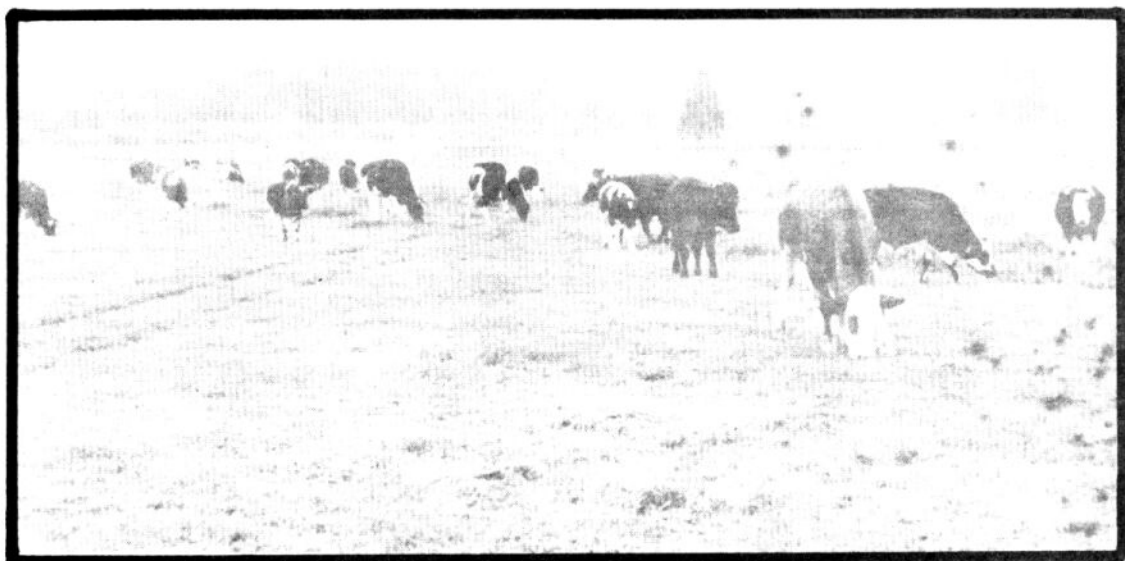

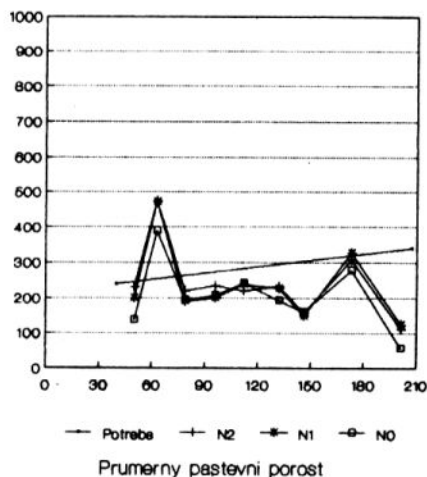
GRAFY 1 - 3 UKAZUJÍ PRŮBĚH PRODUKCE píce v přesném pokusu, kdy průměrný pastevní porost s převahou jílku vytrvalého nebyl ovlivňován zvířaty. Pastva byla simulována častými sklizněmi (motorovou žací lištou), k nimž jsme přistupovali vždy, když porost dosáhl výšky 13 cm, což bylo zatím přibližně ve čtrnáctidenních intervalech. Z grafů je vidět jak rozdílný charakter minulých let, tak minimální rozdíly v produktivitě porostů při 100 (N1) a 200 (N2) kg . ha⁻¹N. Úroveň du-

síkatého hnojení by bylo pravděpodobně možné dále snižovat, ovšem s rizikem zvýšení nerovnoměrnosti obrůstání (srovnaj produkci dusíkem nehnojené varianty). Poměry na pastevním porostu za přítomnosti zvířat, které jsme rovněž sledovali odběrem vzorků píce pod přenosnými klecemi, se od uvedeného dosti značně lišily, a to především pokud jde o výši produkce. Výnosy na pastvinách byly podstatně vyšší, pravděpodobně v důsledku zvýšeného přísunu živin v exkrementech zvířat.

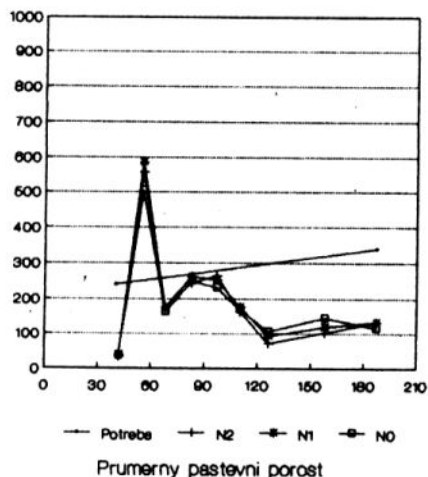
JAKÁ DŮLEŽITOST SE PŘISUZUJE PASTVĚ JE NAPŘ. ZŘEJMÉ ZE SKUTEČNOSTI, ŽE VE ŠVÉDSKU JE V NOVÉM ZÁKONĚ NA OCHRANU ZVÍŘAT ZAKOTVEN POŽADAVEK PASTVY PRO VŠECHEN SKOT VE VĚKU NAD ŠEST MĚSÍCŮ.

Denní narůst píce
simulována pastva
Zaviesin 1989

Denní narůst píce
simulována pastva
Zaviesin 1990

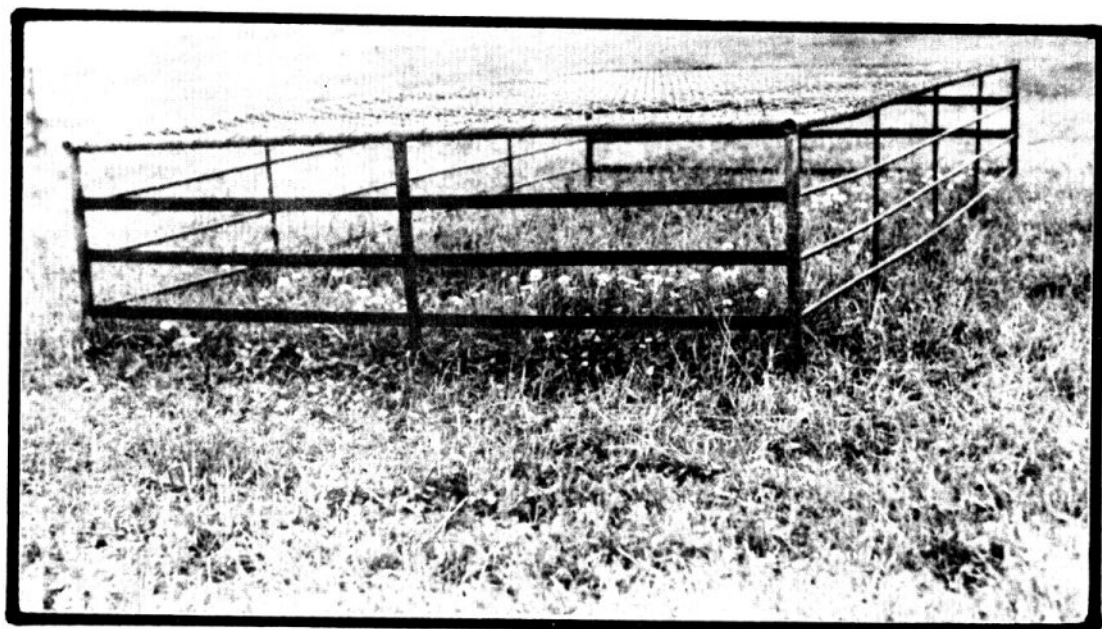

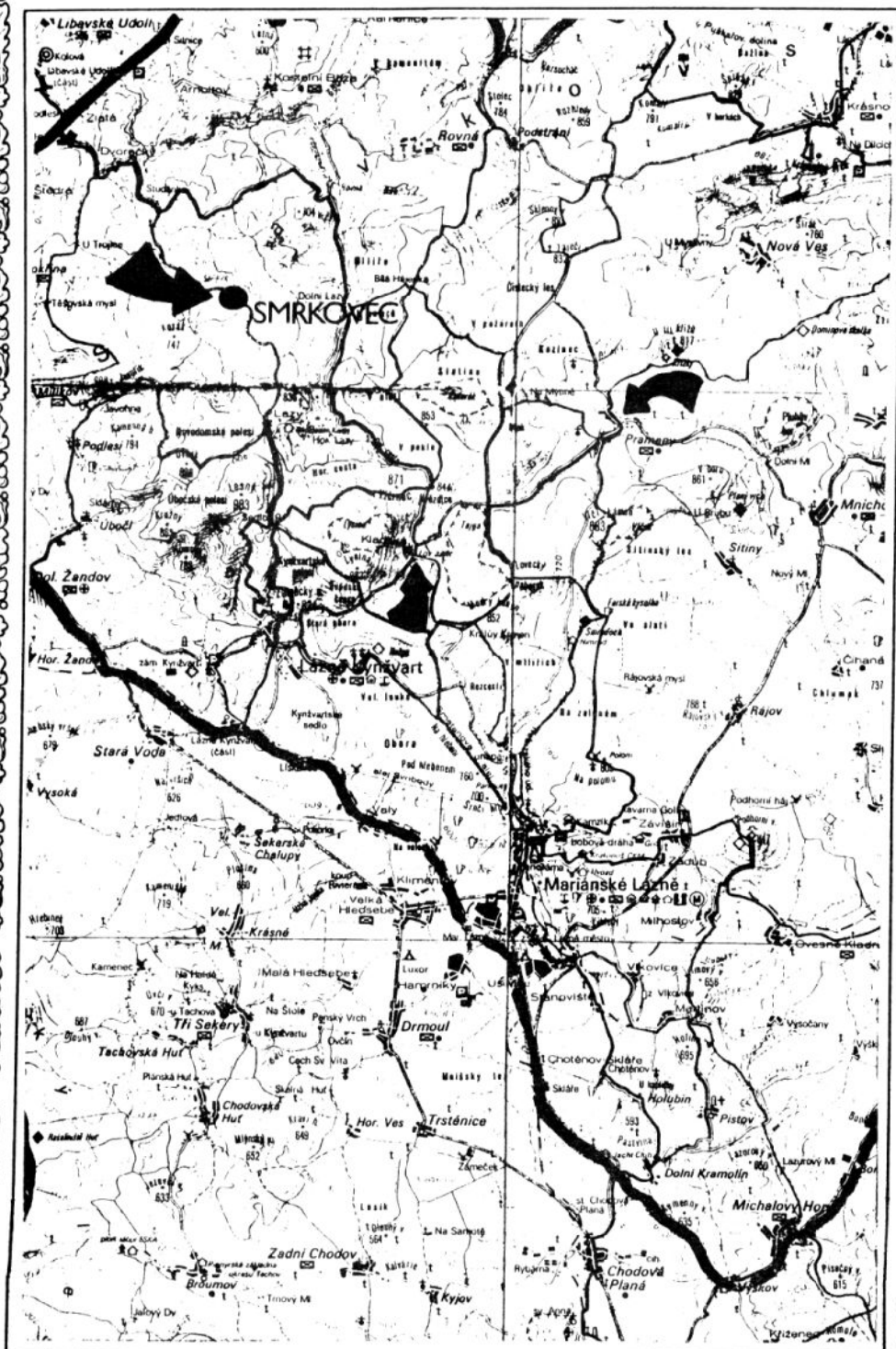
VEDLE VÝRAZNÉHO OMEZENÍ DUSÍKA-
tého hnojení, čímž se omezuje nebez-
pečí nežádoucího úniku živin do pod-
zemních i povrchových vod, se popisovaný
systém pastvy příznivě projevuje v přírod-
ním prostředí i pokud jde o snížení erozní
ohroženosti: v průběhu let se vytvoří díky
vyššímu zastoupení nízkých trav a jetele
plazivého pevný a únosný drn, který ero-
zi zabránuje. Zvířata se při tomto způsobu
pastvy rozptýlí po celém oplátku, takže
i jejich exkrementy jsou rozděleny rovno-
měrně. Pastviny samozřejmě vyžadují pat-

řičnou údržbu; nejlépe dvojí sesekání ne-
dopasků (tím se mimo jiné brání vyseme-
nění plevelů, kterým se zvířata při pastvě
obvykle vyhýbají) a smykávání (roztírání
výkalů).

V POKUSECH SE BUDE POKRAČOVAT.
protože dosavadní výsledky ověřová-
ní nasvědčují tomu, že pastva v rychlé
rotaci je perspektivní technologií, která
poskytuje uspokojivou produkci při výrazném
omezení negativních vlivů na přírodní prostře-
dí.

PŘENOSNÉ KLECE K ODBĚRU VZORKŮ PÍCE PŘI JEDNOPLŮTKOVÉ PASTVĚ

ÚTRŽKY Z HISTORIE

NAŠE POZNÁNÍ CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ LES JE ČASTO OBOHACENO NÁHODNÝMI NÁLEZY RŮZNÉ DOKUMENTACE. MALÉ STŘÍPKY ZAPADAJÍ DO VELKÉHO OBRAZU A TAK POZNÁNÍ NAŠEHO REGIONU SE STÁLE DOPLŇUJE A ROZŠÍŘUJE. TO PLATÍ I PRO MŮJ PŘÍSPĚVEK A PRO NÁSLEDUJÍCÍ MÍSTA.

Smrkovec

Nahoře pod titulkem příspěvku je historický snímek tamní pošty z konce 19.století. Poštovní c.k. lexikon uvádí místo německým názvem Schönflicht, Čechy, nádraží Mariánské Lázně, okrení soud Kynžvart, místní obec a pošta Schönficht. Další poštovní pomůcka "Přehled obcí, které v době od 5.května 1945 do 1.července 1964 zanikly, nebo byly jejich názvy změněny" uvádí: Schönficht, později Smrkovec, osada Lázně Kynžvart, jako taková z a n i k l a.

Z poštovního hlediska byla služba na tamní poště pro její pracovníky dozajista tvrdým chleběčkem. Zejména její poštovník byl asi mnohdy nejen šéfem pošty, ale i jejím listonošem v jedné osobě. Existence pošty pramenila zřejmě z toho, že obec byla místem čilého dolování, které sahá až do druhé poloviny 16.století. Stalo se tak za hraběte Šlika (Jáchym Ondřej Šlik, 1569-1621, jedna z význačných osobností stavovského povstání v letech 1618-1620, byl popraven 21.července 1621 na Staroměstském náměstí v Praze). Anály dále uvádějí, že listinou z 3.června 1550 udělil Ferdinand I. místu tehdy obvyklé horní svobody.

Důl zanikl v první polovině 17.století a mnohem později, až v letech 1812 a 1843 se horníci opět pokoušeli o obnovu důlního provozu. Bezvýsledně. Další kutací práce byly prováděny v letech 1905-1907 pod vedením ing.G.Göttla. Byla vyhloubena šachta do hloubky 24,97 metrů, která nafářala uranové rudy. Na základě dosažených výsledků byly dolu propůjčeny "dolové míry" k jejich další těžbě. Po roce 1910 byl celý důlní komplex prodán maďarským podnikatelům dr.Hunyadymu a J. Szeparymu. Ti ale s největší pravděpodobností důlní činnost nikdy nezahájili.

Prameny

jsou druhým místem, ke kterému mám hned dvě dokumentační fotografie. Obě jsou údajně z roku 1891, kdy měl vzniknout v obci velký požár. Uvedený rok byl napsán na originálu obou deskových negativů. V dosažitelných materiálech však nemám požár obce bezpečně prokázán. S jistotou je možné dokázat velký požár v Pramenech v roce 1911, o kterém bylo v mariánskolázeňském tisku podrobně referováno. Pro případné srovnání uvedu některé podrobnosti požáru z roku 1911: Oheň vznikl v Hingasse, rozšířil se na celou ulici s převážně dřevěnými stavbami. Ohni padlo za obět 42 domů. Hasilo bezmála třicet hasičských sborů. Hasiči z Karlových Varů přijeli dokonce vlakem. Celkem bylo tehdy v provozu 40 stříkaček, přitom úšovická byla v akci po celou noc. Hasilo též 13 četníků z Krásna a 38 z Mariánských Lázní. Dva hasiči z Mariánských Lázní byli popáleni. Pro pomoc postiženým bylo na místě vybráno 300 korun. Pro srovnání ještě dva údaje. Kolem roku 1880 měly Prameny (Sangerberg) 270 domů a 2 600 obyvatel.

Závěrem ještě co uvádějí poštovní lexikony. Ten z roku 1906: Sangerberg, Čechy, nádraží a okresní soud Mariánské Lázně, místní obec a pošta Sangerberg. Přehled obcí, které po válce zanikly, nebo jejich názvy byly změněny: Sangerberg, nyní Prameny, okres Cheb.

Další fotografie se týká kapličky nad Podlesím, na místě známém ne zrovna spisovně jako Kňafák. Jedná se o hrůznou zkomoleninu z německého Knaipenbach. Uvedený objekt není ani v těch nejpodrobnějších poštovních lexikonech, což značí neobydlenost místa v té době. Stejně tak jsem o kapličce v dosažitelných análech nenašel ani zmínku.

V místním podání (Milíkov, Podlesí, Ůbočí) se však traduje řada pověstí lesáckých, ale i řeznických, poplatných své době. Přesto by si však kaplička a její bezprostřední okolí, zejména řada kamenů vlevo od objektu, zasloužila podrobnější průzkum. Zná snad někdo ze čtenářů Arniky nějaké podrobnosti?

Kladská

Poslední část mého příspěvku je o Kladské. Jedná se o autentické vyprávění paní Věry Brožovské k roku 1947, jinak manželky vojenského zmocněnce MNO kpt. Františka Brožovského.

"Na lovecký zámček Kladská, který se nachází nedaleko Mariánských Lázní, mám vzpomínky, které mi navždy utkvěly v paměti. Jsou to vzpomínky nejen romantické, ale i opravdové a navíc tajemné a nevysvětlitelné. Ale vždyť téměř na každém hradě a zámku se vypráví nějaká ta pověst, leckde sídlí bílá paní, bezhlavý rytíř. V mém případě to byla asi nějaká vila dobrodějka.

Tenkrát na podzim v roce 1947 byl můj manžel a tři vojáci v činné službě odveleni na Kladskou, aby provedli pro MNO soupis majetku. Dalšími členy tohoto osazenstva byly naše dvě děti a já. Šla bych tenkrát s mým mužem kamkoliv, protože to nebyly ani dva roky, co se vrátil z koncentračního tábora v Terezíně. Byli jsme mladí a pochopitelně jsme chtěli být spolu. Že v té době bylo v okolních lesích plno banderovců, to jsme prostě nebrali na vědomí. Asi to je výsada mládí, být bezstarostní. A zatím co se manžel věnoval svým povinnostem, já dělala zámeckou paní. Narozena na Žižkově, v bytě o kuchyni a jednom pokoji, jsem najednou objevovala svět bohatých. Nesměle jsem chodila z velké haly s obrovským krbem do přilehlé jídelny, zařízené bílým nábytkem, bílým krbem a před tím vším stál bílý vycpaný lední medvěd s hlavou otočenou ke dveřím. Takže každý kdo vstoupil, ihned zase couval zpět. Hudební salónek, kterému vévodilo velké koncertní křídlo Steinway, s množstvím notového materiálu a pohodlnými křesílky, to všechno ve mně vzbuzovalo respekt. A pracovna pána domu? Veškeré zařízení v ní bylo děláno na míru. Všude spousta skříněk, poliček, velký psací stůl nad kterým visel obraz majitele - tam jsem se skoro bála. Vysoká stáložárná kamna a několik kožených klubovek doplňovalo interiér pracovny. Pak secesní ložnice a v patře na každé straně jedno apartmá s koupelnou a v pokrovi hostinské pokojíčky. Každý byl tapetovaný a čalouněný stejným vzorem a látkou. Mezi oběma křídly budovy byla spojovací chodba s odloženými a nepotřebnými věcmi, pro mě velice neobvyklými. Například hrací, krásně malované nočník, přenosná toaleta s fajánsovou mísou,

hrabě
SCHÖNBURG -
WALDENBURG -
majitel
Kladské a okolí

LOVECKÝ ZÁMEČEK
NA KLADSKÉ
(stav v roce 1988)

krabice s úhledně stočenými zbytky látek, na každém z nich lísteček s údaji kdy, kde a kolik bylo látky koupeno, kolik stála a jaké šaty z ní byly ušity. Dále příruční záznamník paní hraběnky, ve kterém byla abecedně seřazena jména služebnictva, s daty narození, svátků a s některými osobními mírami. Zřejmě pro usnadnění práce při nákupu dárků pro ně. A řada dalších zvláštních věcí.

A tady jsme najednou žila. Televize nebyla, neměli jsme ani rádio, na klavír bohužel nikdo hrát neuměl, takže jediná věc, která tam hrála – byl můj nočník. Ovšem život není jen romantika. Nastěhovali jsme se do pracovny bývalého majitele. Hlavně proto, že tam byla ona vysoká kamna, která tak krásně hřála. Nepotřebné věci jsme vyklidili a dali do spojovací chodby. Vše jsem pak uklidila a připravila na umístění našeho šatstva a prádla. A na obraz bývalého pána domu jsme si postupně zvykli. A v tomto okamžiku začala "pracovat" ona víla dobrodějka.

Blížila se zima a já se rozhodla, že své starší dcerce upletu rukavičky palčáky. Chtěla jsem se tedy pokusit při nejbližší cestě do Mariánek sehnat vlnu a jehlice na pletení. Když jsem ten den začala děti oblékat, abychom se připravili na cestu do města, objevila jsem najednou ve skřínce s věcmi mých dětí malý balíček. Rozbalila jsem ho a žasla jsem. V balíčku byla jedna upletená rukavička a druhá takřka dopletená byla ještě na pletacích jehlicích. Rukavičky mé dcerce přesně padly. Držela jsem rukavičky v ruce a nejdříve mně nenapadlo vůbec nic. Pak se začaly v hlavě rojit různé myšlenky a posléze jsem se začala strašně bát. Ani si nedovedu představit reakci jiných lidí, kterým by se podobná příhoda přihodila. Nemohu to prostě posoudit. Navíc se to stalo v době, kdy můj manžel byl v nemocnici v Plzni a já se dvěma dětmi byla sama. Vojáci bydleli odděleně mimo budovu. Nikdo jiný široko daleko nebyl. Pak jsem se ale uklidnila a dobrodějce jsem v duchu poděkovala, rukavičku dopletla a vlna, která zbyla posloužila k výrobě rukavic pro druhou dcerku. Dodnes mám rukavičky schované.

Dlouhá léta již jezdím do Mariánských Lázní na léčení. Vždy zajedu nahoru na Kladskou, procházíme se a vzpomínám. Kdyby nebylo těch rukaviček, myslela bych, že se mi vše jen tenkrát zdálo. A s těmi rukavičkami mi zůstávají i vzpomínky na kousek krásného života s mužem, na kterého bohužel dnes můžu už jen také vzpomínat..."

Tolik vzpomínky paní Věry. A mě dovolte ještě malý dovětek ke Kladské. Poštovní anály hovoří v c.k. poštovním lexikonu pouze německy – Glatzen, Čechy, nádraží Mariánské Lázně, okresní soud Kynžvart, místní obec a pošta Kynžvart.

Když jsem po květnu 1945 zajišťoval telefonní a telegrafní provoz v Mariánských Lázních, prověřoval jsem jak Kladskou, tak i její okolí včetně nejvyššího vrcholu Slavkovského lesa (Lesný – dříve Judenhau). Na tomto vrcholu byly pozůstatky po německé vojenské jednotce, která zde za války zajišťovala protivzdušnou službu. Kabelové napojení bylo na Norimberg. Na Kladské pak byla "černá" vysílačka, zajišťující spojení pro přecházející útvary německé armády a s největší pravděpodobností i pro banderovce na jejich cestě do Bavorů. Radiostanici jsme našli, převzali a českému lesákovi na Kladské se náramně ulevilo. Uvádím to proto, že jsme v tu dobu měli v Mariánských Lázních naši poštovní závodní kuchyni. Byla to pohova, ale velký problém byl se zásobováním, mnohdy nebylo z čeho vařit. A tehdy jsme požádali onoho lesáka z Kladské o pomoc. Ten jí přislíbil a když jsme pro závodní kuchyni přivezli ohromného jelena, bylo nám jako v zemi úsměvů. Jen kuchařky se jelena hrozně bály. Byl mohutný a měl imponantní hustou, dlouhou hřívu – jako u koně. To vše by ještě šlo. Dobrovolníci pomohli jelena zpracovat, ale zádrhel byl v tom, že v onu dobu nebyla v celých Mariánských Lázních ani špetka soli. Sůl ale nebyla ani v Plzni. A tak jsme v marném čekání na ni připravovali jelena na divoko. Naloženého, pečeného – ale vše bez soli. Ještě dnes si jistě některý z pamětníků vzpomíná na tuto neslavnou divočinu.

VZPOMÍNKA NA dr. HOCHBERGERA

PhDr. STANISLAV BURACHOVIČ

V LETOŠNÍM ROCE UPLYNE 90 LET OD úmrtí doktora Halluse Hochbergera, jednoho z nejvýznamnějších lázeňských lékařů Karlových Varů v 19. století.

NARODIL SE 15. ŘÍJNA 1803 V MALÉ vsi Valov u Podbořan. Po návštěvě plzeňského gymnasia odešel roku 1820 studovat na filozofickou fakultu, o tři roky později pak přešel na fakultu lékařskou. Doktorátu medicíny dosáhl Hochberger v roce 1829. Svou lékařskou praxi zahájil v Karlových Varech roku 1830 v domě Bílá labuť. Od roku 1843 působil jako karlovarský lázeňský a městský lékař. K jeho zásluhám patří, že prosadil, aby se všechny prameny v Karlových Varech staly majetkem města. Tímto pokrokovým činem si získal mnoho nepřátel, kteří dokonce usilovali o jeho vypovězení z města. Mnohým invektivám musel Hochberger čelit v revolučním roce 1848. Bylo mu vyčítáno především zasahování do soukromého vlastnictví. Mnoho bojů měl Hochberger kvůli jím prosazované sanaci vřředních pramenů. Protože liknavá městská rada

odmítala realizovat řadu opatření ke zlepšení lázeňského života, shrnul Hochberger všechny své reformní návrhy do spisu "Welche Verbesserungen benöthigt Karlsbad in Medizinischer Beziehung?", který vyšel roku 1850 u karlovarských tiskářů Franiecků. Kniha je ostrou obžalobou městských orgánů za dlouholeté zanedbávání četných povinností ve věci lázeňství a ochrany pramenů. Hochberger svou publikací a nekompromisním postojem dosáhl odstranění mnohých nedostatků. Měl hlavní podíl na založení vojenského lázeňského ústavu v roce 1855. Vedle zmíněného spisu napsal ještě několik odborných pojednání o karlovarské léčbě. V jejím pojetí se často rozcházel s názory karlovarského lékaře Jeana de Carro, což mezi nimi mnohdy vyvolávalo ostré polemiky.

DR. HOCHBERGER SE DOŽIL VYSOKÉHO věku 98 let. Zemřel v Karlových Varech 4. února 1901. Svou 12 000 svazků čítající knihovnu odkázal městské knihovně.

PTACTVO STÁTNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACE KLADSKÉ RAŠELINY

***dokončení**

BUDNÍČEK MENŠÍ-PHYLOSCOPUS COLLYBITA

Hnízdí běžně na Kladské i okolí, v SPR Tajga se vyskytuje hlavně v jižní části. Vyskytuje se i ve SPR Lysina.

BUDNÍČEK LESNÍ - P.SIBILATRIX

Tento budníček se vyskytuje v okolí Kladské poměrně vzácně, mám pouze jedno pozorování - 10.6.1989 (jeden zpívající ex. v lesíku u Kladského rybníka).

BUDNÍČEK VĚTŠÍ - P.TROCHILUS

Hnízdí na Kladské i okolí v hojném počtu. Je jedním z dominantních druhů ve SPR Tajga (kde hnízdí hlavně v severní části) i ve SPR Lysina.

KRÁLÍČEK OBECNÝ-REGULUS REGULUS

Pravidelně se vyskytuje i hnízdí ve vhodném prostředí v okolí Kladské, ve SPR Tajga i Lysina.

KRÁLÍČEK OHNIVÝ - R.IGNICAPILLUS

O tomto druhu platí totéž co o králíčku obecném.

LEJSEK ŠEDÝ-MUSCICAPA STRIATA

Patří v oblasti Kladské k vzácnějším druhům. Mám pouze jedno pozorování - 1.6.1981 jeden ex. u Kladské.

LEJSEK ČERNOHLAVÝ-FICEDULA HYPOLEUCA

Mám k dispozici dvě evidovaná pozorování, obě jsou ve zprávě z pobytu ornitologů z NDR - 26.4.1988 jeden ex. u Pateráku a 27.4.1988 jeden ex. u Kladské.

BRAMBORNÍČEK HNĚDÝ-SAXICOLA RUBETRA

Hnízdí pravidelně na louce mezi Kladskou a SPR Tajga v počtu 3-5 párů, 12.6.1988 bylo také nalezeno hnízdo s mláďaty. Zajímavé je i pozorování jednoho samce 10.6.1989 na volné ploše uvnitř SPR Tajga.

REHEK ZAHRADNÍ-PHOENICURUS PHOENICURUS

Hnízdí na vhodných místech v Kladské a okolí - zpívající samci byli pozorováni u hájenky Králův kámen, u bývalé hájenky Bašus, na Kladské i uvnitř SPR Tajga.

REHEK DOMÁČÍ-P.OCHRUIROS

Hnízdí pravidelně na Kladské. Zajímavé je pozorování 1 ex. 30.5.1989 na pasece u SPR Lysina.

ČERVENKA OBECNÁ-ERITHACUS RUBECULA

Patří k nejhojnějším druhům hnízdícím na Kladské a okolí. Ve SPR Tajga patří k dominantním druhům, zejména v jižní části, stejně tak ve SPR Lysina.

DROZD BRÁVNÍK-TURDUS VISCIVORUS

Pravidelně se vyskytuje i hnízdí v okolí Kladské včetně SPR Tajga a Lysiny.

DROZD ZPĚVNÝ-TURDUS PHILOMELOS

Hnízdí pravidelně na Kladské a okolí i ve SPR Tajga a Lysina.

DROZD KVÍČALA-TURDUS PILARIS

Hnízdí na stromech na Kladské a blízkém okolí. Byla zde opakovaně létající mláďata a starší ptáci při stavbě hnízda a krmení mláďat. Ve SPR Tajga byli zjištěni jen přelétající ptáci, nehnízdí zde.

KOS ČERNÝ-TURDUS MERULA

Pravidelně hnízdí na Kladské a okolí včetně SPR Tajga a Lysina.

MLYNAŘÍK DLOUHOOCASÝ AEGITHALOS CAUDATUS

V oblasti Kladské je popisovaný druh vzácný. Mám pouze jedno pozorování - 1.6. 1984 hlasy více exemplářů.

SÝKORA PARUKÁRKA-PARUS CRISTATUS

Běžně hnízdí v okolí Kladské včetně SPR Tajga a Lysina.

SÝKORA ÚHELNÍČEK-PARUS ATER

Ze skupiny sýkor na Kladské a v okolí nejhojnější. Patří k dominantním druhům ve SPR Tajga a Lysina.

SÝKORA LUŽNÍ-PARUS MONTANUS

Vyskytuje se pravidelně v okolí Kladských rybníků, kde lze předpokládat i hnízdění.

SÝKORA KOŇADRA-PARUS MAJOR

Pravidelně hnízdí na Kladské a v okolí, i ve SPR Tajga. Prozatím jsem na Kladské a okolí nezjistil sýkoru modřinku (Parus

caerulus), výskytu tohoto druhu ve vyšších polohách Slavkovského lesa bude nutno věnovat zvýšenou pozornost.

BRHLÍK LESNÍ-SITTA EUROPAEA

Pravidelně hnízdí na Kladské a okolí, i ve SPR Tajga.

ŠOUPÁLEK DLOUHOPRSTÝ CERTHIA FAMILIARIS

Vyskytuje se a hnízdí pravidelně v okolí Kladské i ve SPR Tajga. Šoupálek krátkoprstý nebyl zjištěn.

PĚNKAVA OBECNÁ-FRINGILLA COELEBS

Pravidelně se vyskytuje a hnízdí na Kladské a okolí. Ve SPR Tajga je dominantním druhem.

ZVONEK ZELENÝ-CARDUELIS CHLORIS

Pravidelně hnízdí na Kladské a v blízkém okolí, 2.5.1980 byla na Kladské pozorována samice při stavbě hnízda.

STEHLÍK OBECNÝ-VARDUELIS CARDUELIS

Z Kladské a okolí mám jen jedno pozorování - 7.9.1989 se zdržovalo hejno přímo u zámku.

ČÍŽEK LESNÍ-CARDUELIS SPINUS

V okolí Kladské i ve SPR Tajga tento druh pravidelně hnízdí.

HÝL OBECNÝ-PYRRHULA PYRRHULA

O tomto druhu platí totéž co o čížku lesním.

KŘIVKA OBECNÁ-LOXIA CURVIROSTRA

Je hojným druhem v lesích Slavkovského lesa, často se zdržují hejna těchto ptáků přímo na Kladské a v blízkém okolí, i ve SPR Kladské rašeliny. 31.5.1988 jsem pozoroval u hájovny Králův kámen adultní ptáky s létajícími mláďaty sbírat potravu.

VRABEC DOMÁČÍ-PASSER DOMESTICUS

Hnízdí pravidelně v osadě Kladská.

ŠPAČEK OBECNÝ-STURNUS VULGARIS

Na Kladské a v okolí pravidelně hnízdí. 10.6.1989 jsem našel obsazenou hnízdní dutinu na pokraji SPR Tajga u Kladského rybníka. Uvnitř rezervace při kvantitativních snímcích nebyl zjištěn.

SOJKA OBECNÁ-GARRULUS GLANDARIUS

Pravidelně hnízdí v okolí Kladské i ve SPR Tajga (zde byl 17.5.1989 pozorován pár s létajícími mláďaty).

OŘEŠNÍK KROPENATÝ
NUCIFRAGA CARYOCATACTES

Vyskytuje se a hnízdí v okolí Kladské i ve SPR Tajga.

KRKAVEC VELKÝ-CORVUS CORAX

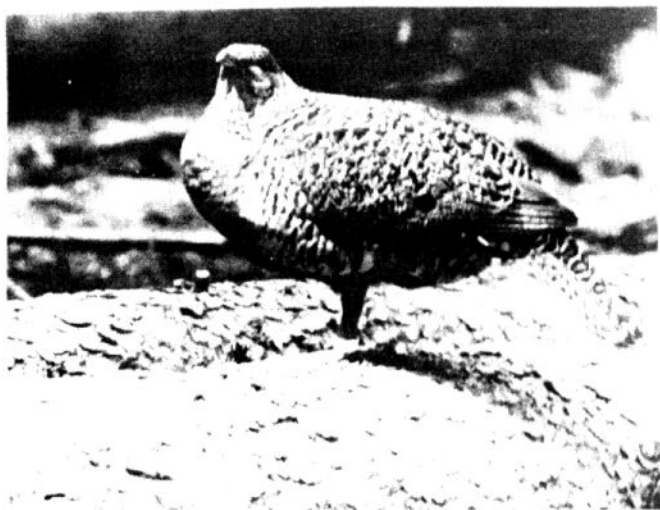
Byl opakovaně pozorován v širokém okolí Kladské. Uvádím přehled evidovaných pozorování (podle knihy pozorování CHKO Slavkovský les):

5.4.1987 3 ex. pozorovány z Lesného nad Úbočským polesím (Harvánek), 26.10.1987 1 ex. u Tajgy (Procházka), 15.12.1988 1 ex. kroužil mezi Dunkanovou vyhlídkou a Královým kamenem (Štěpánek), 1.1.1989 3 ex. u Pateráku (Šedivý), 11.9.1989 1 ex. u Tajgy (Štěpánek).

Na Kladské a okolí jsem prozatím nezjistil vránu obecnou (*Corvus corone*).

HNÍZDÍCÍ DRUHY
ZJIŠTĚNÉ VE SPR LYSINA
A V BLÍZKÉM OKOLÍ

- 1) Tetřev hlušec, 2) Holub hřivnác, 3) Dátek černý, 4) Strakapoud velký, 5) Linduška lesní, 6) Střízlík obecný, 7) Pěvuška modrá, 8) Pěnice černohlavá, 9) Pěnice pokřovní, 10) Budníček menší, 11) Budníček větší, 12) Králíček obecný, 13) Králíček ohnivý, 14) Červenka obecná, 15) Drozd brávník, 16) Drozd zpěvný, 17) Kos černý, 18) Sýkora parukářka, 19) Sýkora úhelníček, 20) Šoupálek dlouhoprstý, 21) Pěnkava obecná, 22) Čížek lesní, 23) Hýl obecný, 24) Krivka obecná.

Na fotografii vlevo: KULÍŠEK NEJMENŠÍ (*Glaucidium passerinum*). Fotografie nahoře vpravo: Slepice TETŘEVA HLUŠCE (*Tetrao urogallus*). Foto: Harvánek

DRUH	POČET PARŮ (n/12 ha)	ABUNDANCE (n/10 ha)	DOMINANCE (%)
1. Pěnkava obecná.....	22	18,3	15,1
2. Budníček větší.....	16	13,3	11,0
3. Červenka obecná.....	14	11,7	9,6
4. Pěvuška modrá.....	10	8,3	6,8
5. Sýkora úhelníček.....	7	5,8	4,8
6. Pěnice černohlavá.....	6	5,0	4,1
7. Králíček ohnivý.....	6	5,0	4,1
8. Čížek lesní.....	6	5,0	4,1
9. Budníček menší.....	5	4,2	3,5
10. Střízlík obecný.....	4	3,3	2,7
11. Králíček ohnivý.....	4	3,3	2,7
12. Drozd zpěvný.....	4	3,3	2,7
13. Kos černý.....	4	3,3	2,7
14. Linduška lesní.....	3	2,5	2,0
15. Drozd brávník.....	3	2,5	2,0
16. Sýkora parukářka.....	3	2,5	2,0
17. Šoupálek dlouhoprstý.....	3	2,5	2,0
18. Hýl obecný.....	3	2,5	2,0
19. Křivka obecná.....	3	2,5	2,0
20. Holub hřivnáč.....	2	1,7	1,4
21. Kukačka obecná.....	2	1,7	1,4
22. Strakapoud velký.....	2	1,7	1,4
23. Linduška luční.....	2	1,7	1,4
24. Brhlík lesní.....	2	1,7	1,4
25. Sojka obecná.....	2	1,7	1,4
26. Kachna divoká.....	1	0,8	0,7
27. Vodouš kropenatý.....	1	0,8	0,7
28. Datel černý.....	1	0,8	0,7
29. Konipas bílý.....	1	0,8	0,7
30. Pěnice pokrovní.....	1	0,8	0,7
31. Rehek zahradní.....	1	0,8	0,7
32. Sýkora koňadra.....	1	0,8	0,7
33. Ořešník kropenatý.....	1	0,8	0,7
c e l k e m	146	121,4	

POZNÁMKA: V této tabulce nejsou uvedeny druhy o kterých lze předpokládat, že zde hnízdí, ale nebyly zjištěny v kvantitativních snímcích (např. sovy). Jsou však uvedeny v celkovém přehledu s komentářem.

ZÁVĚR

V prostoru Kladské a SPR Tajga bylo celkem zjištěno 72 druhů ptáků. Při průzkumu se ukázalo, že 8 kvantitativních snímků stačí pro získání celkového přehledu a poměru většiny ptačích druhů. Pro přesnější obraz je však nutné doplnit výsledek ještě o snímky z předjaří a o snímky večerní, případně noční. Pak bude možné získat úplnější obraz o výskytu sov, některých šplhavců apod. Podrobněji se bude nutné zaměřit na výskyt některých druhů, aby se upřesnil jejich vertikální výskyt ve Slavkovském lese (např. sýkora modřinka, sedmihlásek hajní, hrdlička divoká). Soustavnou pozornost je zapotřebí věnovat výskytu vzácných druhů, jako je vodouš kropenatý, tetřev hlušec apod. Na základě této pozornosti bude možné upřesnit výskyt a počet hnízdicích druhů. Předpokládám, že průzkumu ptactva Kladských rašelinišť věnuji ještě jeden rok.

Dne 30. listopadu 1989

(ing. Dětmár Jäger, náměstí krále Jiřího z Poděbrad 11, 350 02 Cheb)

KLADSKÁ - LOVECKÝ ZÁMEČEK

FARSKÁ KYSELKA U SPR SMRADOCH. Fotografie z roku 1985. Havarijní stav altánu byl řešen ve spolupráci s LZ Teplá a TS města Mariánských Lázní. Altán byl stržen a na jeho místě byl postaven nový. Jedná se o ukázkou dobrého vztahu k přírodnímu bohatství naší oblasti.

NA ZÁKLADĚ POZNATKŮ Z DOSTUPNÉ literatury i s využitím ústních informací místních obyvatel malá skupinka nadšenců prováděla v letech 1988 až 1990 terénní průzkum západočeského lázeňského regionu. Průzkum byl zaměřen na lokalizaci zaniklých i živých minerálních vývěrů převážně slabé vydatnosti, u nichž není předpoklad jejich využití pro plnění či léčebné účely. Nejsou zde proto zmiňovány přírodní léčivé zdroje ani minerální stolní vody z takových lokalit jako jsou Karlovy Vary, Mariánské, Františkovy a Konstantinovy Lázně, Lázně Kynžvart, Jáchymov, Kyselka, Korunná a dále lokality SOOS a Nová Ves - Louka. Zájmová oblast je ze

západu a severu ohraničena státní hranicí, na východě je ukončena Doupovskými horami a na jihu sahá do Tachovského okresu až po Strážovský pramen.

JIŽ OD NEPAMĚTI BYLA TATO OBLAST bohatá na přírodní vývěry minerálních vod a mnoho sídel mívalo i svůj obecní pramen. Takto byly tyto prameny využívány prakticky až do období 2. světové války. Jímání bylo sice jednoduché, ve většině případů v dutém kmeni či tzv. bezedném sudu, popřípadě v jednoduché vykopané jámce obložené kameny, ale při pravidelné údržbě a péči sloužilo svému účelu. Po 2. světové válce však nastal zlom. Převážná většina místního obyvatelstva německé národnosti byla vysídlena a postupem času docházelo k odlivu obyvatelstva z příhraničí a též k rozšiřování nepřístupného hraničního pásma. Takto mnohé prameny upadly v zapomnění, zanesly se popadaným listím a větvemi a místo v terénu bylo možno lokalizovat jen podle nevýrazného rezavého zbarvení v podmáčeném terénu. V mnohých lokalitách dokonala dílo zkázy zemědělská velkovýroba se svou meliorační činností, i když bažinatý terén, kde se minerálními pramenům nejvíce "daří", většinou stejně zůstal bažinatým terénem.

TÍMTO ZPŮSOBEM BYLY NAPŘÍKLAD totálně zničeny prameny v údolní nivě Lužního potoka v Chebské pánvi. V lepším případě meliorátoři neváhali pramen i s původním jímáním usadit třeba i dva metry hluboko do meliorační skruže uprostřed rozlehlého pole, jak se o tom

můžeme přesvědčit v případě pramene u obce Beranovka nedaleko Teplé či pramene Hájeckého v Chebské pánvi. Tím pádem je možnost napítí z pramene prakticky ne-realizovatelná. Melioracím se nevyhnula ani chráněná krajinná oblast Slavkovský les, kde v okolí Vlkovic vyvěrá roztroušeně minerální voda z bývalého pramene do vydlážděného koryta potoka a takzvanou Křovištní kyselku objevíte pouze po namáhavém odsunutí betonového víka v hloubce uvnitř melioračního objektu. V Kynžvartském sedle se zase meliorace podepsaly na postupném neodvratném zániku vydatnosti Zaječího pramene.

PODARILLO SE NÁM VYTÝPOVAT A zdokumentovat 217 přírodních zdrojů, z nichž 75 jsme již vůbec nenalezli a tyto pravděpodobně zmizely v souvislosti s lidskou činností.

K MÍSTNÍMU PITÍ ČI OSVĚŽENÍ JE v současnosti využíváno 84 pramenů. V devíti lokalitách bývala minerální voda stáčená (viz následující přehled).

lokalita	okres	obchodní název
NEBANICE	CHEB	ANITA(i AMIDA)
DOLNÍ POCHLOVICE	SOKOLOV	
DOLNÍ KRAMOLÍN	TACHOV	ILSANO
KLÁŠTEREC	CHOMUTOV	KLÁŠTERSKÁ KYSELKA
DOLNÍ ČÁSTKOV	CHEB	MARIEN QUELLE FRANKENHAU, též ZNATAVSKÉ ZŘÍDLO
HORNÍ ŽANDOV	CHEB	SANDAUER SÄUERBRÜNN, též MELITA
MLÝNEK	CHEB	MÜHLGRÜNNER SÄUERBRÜNN
JANKOVICE	CHEB	ORIONA
PODLEŠÍ	CHEB	RADIOVKA, později NEKTAR

PŘEVÁŽNĚ SE JEDNALO O STÁČÍRNÝ oblastního významu, ale například o Klášterské kyselce plněné ze zdroje Evženie se traduje, že v druhé světové válce byla zasilána za Romelovou armádou do Afriky.

ZE ZBÝVAJÍCÍCH 58 PRAMENŮ SE NÁM u osmi pramenů podařilo tyto vyčistit a odkrýt jejich původní jímání, dokazující jejich využívání v minulosti. Jedná se o následující minerální prameny:

- tzv. Rybářský pramen u Dolního Kramolína (okres Tachov)
- pramen u Hanova (okr. Tachov)
- pramen u Horního Kramolína (okres Karlovy Vary)
- pramen u Horních Lázan (okres Cheb)
- pramen na Jesenickém potoce (okr. Cheb)

- pramen u Paliče (okr. Cheb)
- pramen u železničního viaduktu nad Salajnou (okr. Cheb)
- pramen u Služetína (okr. Karlovy Vary)

PO VYČIŠTĚNÍ SE VĚTŠINA Z NICH oživila a prameny počaly opět poskytovat dobrou minerální vodu. Je ovšem jen otázkou času, za jak dlouho se, pokud nebudou používány a udržovány, opět zanesou a znehodnotí pro pití. O poznatky, které jsme při této činnosti načerpali, již projevily zájem kompetentní orgány v okrese Cheb a podle naléhavosti ohrožení jsme jim již část podkladů předali. Na základě výše uvedeného vyvstává řada otázek, na které je třeba hledat a neodkladně i nalézt odpovědi.

U PROBLÉMU ZPŘÍSTUPNĚNÍ TĚCHTO zdrojů minerální vody a uvedení jejich existence do podvědomí široké veřejnosti za účelem jejich využití jak k obohacení zdrojů místní pitné vody, tak jako vítaných a atraktivních turistických cílů, se odpověď jasně nabízí. Často však stálí či rekreační obyvatelé obcí neznají pramen ležící pár kroků od jejich stavení a mnohdy i turistické trasy míjí tyto přírodní zajímavosti a místa vítaného občerstvení bez povšimnutí. Na druhé straně však můžeme uvést dobré příklady citlivého přístupu k využití a zpřístupnění minerálního pramene jak dokazuje pramen Čiperka v údolí Buchtál u Michalových Hor (vlastní pramen a bažinaté okolí upravili chlapi a děvčata z oddílu Čeplaghánů - hlídky ochrany přírody pracující při Správě CHKOSL - pozn. redakce Arniky), kyselka Hůrka u Martinova či známá Farská kyselka u Mariánských Lázní.

MUSÍME SE TĚŽ ZABÝVAT OTÁZKOU legislativní ochrany těchto menších přírodních zdrojů minerálních vod před škodlivými zásahy civilizace, například vyhlášením nejvýznamnějších či nejohroženějších z nich chráněnými přírodními výtvyry nebo chráněnými přírodními památkami.

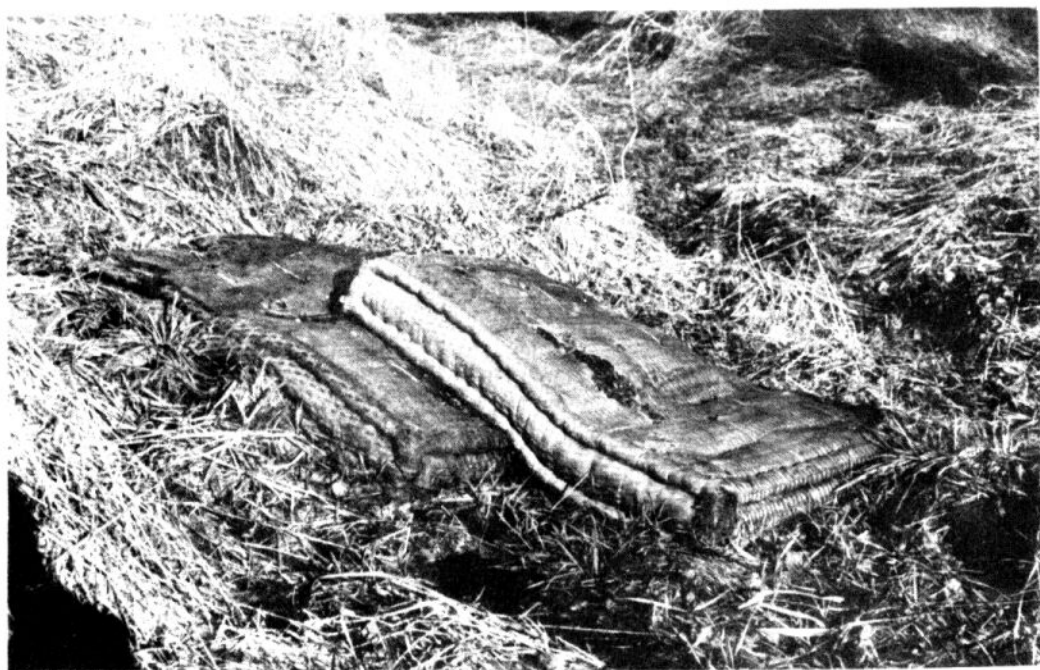
TYPŮ JE ŘADA. MŮŽEME NAMÁTKOU uvést:

- Bedřichův pramen u Dolního Žandova s atypickým jímáním v segmentové kamenné skruži
- pramen u Dolní Lomnice s přetokem vedeným skrz dutý trámek na principu spojených nádob
- pramen u Kyseleckého Hamru s kamenným čtvercovým jímáním ze 17. století s vytesaným letopočtem
- pramen u Lomničky (dříve Štitno) - označovaný též jako "Karmínové jezírko"
- takzvané "Vařící jezírko" u Pramenů s bouřlivými výrony plynů
- lokalita Bublák u Vachovce včetně stejně bouřlivých výronů minerální vody a plynů na pravém břehu Plesné u Doubravy, výronů schopných udusit nejen kachnu, která si zde sedne na vodu, ale i dospělou srnu při pití této vody.

NEJEN TYTO ŠPIČKOVÉ LOKALITY, ale i další hodnotné zdroje si ochra-
nu před civilizací zaslouží a je třeba
jednat co nejdříve, minimálně formou vyhlá-
šení prozatímního ochranného pásma. Bylo
by přece na škodu ztratit třeba i jediný
pramen nebo pramínek osvěžující minerálky
jen kvůli neodbornému či vandalskému zá-
sahu člověka

MINERÁLNÍ PRAMEN "RADIOVKA" V PODLESÍ.
V době před rokem 1924 byl plněn do lahví
a expedován pod tímto názvem na trh. Svým
názvem pramen označuje nepatrně zvýšený
obsah radiové emanace.

kam s ním ?

text a foto:

MIROSLAV TRÉGLER

Starý nerudovský problém trápí,
jak je vidět i naše "vyspělé" gene-
race. Nebo jsou tu matrace úmyslně
připraveny pro znavené poutníky,
aby si na okraji lesa odpočinuli a
nabrali nové síly, než vyrazí do ne-
dalekého Milíkova? Kdo ví?

Jean de Carro

A JEHO KARLOVY VARY

STANISLAV BURACHOVIČ

DOKTOR JEAN DE CARRO PATŘÍ V galerii významných karlovarských osobností na jedno z předních míst. Přinesl městu mnoho užitku v nejrůznějších oblastech. Před ním, ani po něm, nebylo horlivějšího propagátora Karlových Varů. Ruský básník Petr Vjzemskej jej ve svém deníku dne 17. května 1853 charakterizoval takto:

"Chce o všem a všechno vědět, co se týká Karlových Varů a celý svět se shromažďuje u něj v Karlových Varech. Takových lidí je zapotřebí k tomu, aby na světě nepřišlo nic, nazmar".

JEAN DE CARRO BYL VELKÝM PRÍZNIVCEM českého národa a osobním přítelem mnohých českých obrozenců (Karel Vinařický, Josef Jungmann, František Palacký, Jan Theobald Held, Václav Hanka a další). Udržoval stálý styk s Českou společností věd a nauk v Praze.

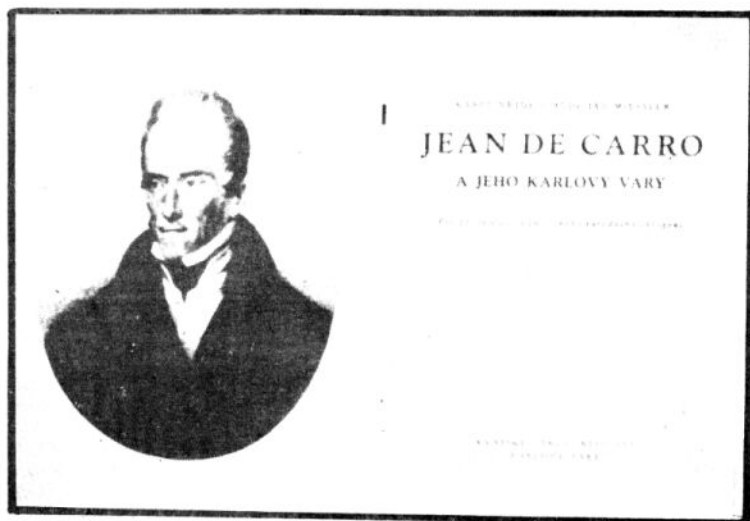
CARRO, PŮVODEM FRANCOUZ, pocházel ze staré a vlivné ženevské rodiny. Narodil se v Ženevě 8. srpna 1770. Universitní studia konal ve skotském Edinburgu, kde byl roku 1793 promován doktorem medicíny. Byl prvním v Rakousku, kdo provedl úspěšné očkování proti neštovicím. O účincích očkování napsal řadu odborných studií.

DO KARLOVÝCH VARŮ PŘIJEL CARRO poprvé v květnu 1826 a léčil si zde bolestivé záněty kloubů. Po krátkém

užívání pramenů se jeho zdravotní stav zlepšil. Další rok Carro s ještě větším úspěchem karlovarskou léčbu zopakoval. Protože si Karlovy Vary velice oblíbil, rozhodl se v nich trvale usadit. Pro své odborné a lidské kvality se záhy stal vyhledávaným lázeňským lékařem. Vedle medicíny byl Carro silně zaujat literaturou a historií.

V KARLOVÝCH VARECH SE SEZNÁMIL s historickou osobností Bohuslava Hasištejnského a byl jí nadšen. Nechal Hasištejnského latinskou ódu na karlovarské Vřídlo přeložit do 22 světových jazyků a společně s básníkovým životopisem a rytinou hradu Hasištejna tyto překlady vydal knižně v roce 1829. Téhož roku vyšlo také již druhé vydání jeho francouzské knihy o Karlových Varech (první vydání 1827), kterou napsal ve snaze napravit nedostatek průvodců psaných v jiném jazyce než v němčině. Vedle průvodce ve francouzštině napsal Carro pro karlovarské návštěvníky i příručku v angličtině. Tomuto počínu vděčily Karlovy Vary za stoupající počet hostů z Anglie. Nejtrvalejší památku si však Jean de Carro zajistil vydáváním francouzské ročenky "Almanach de Carlsbad" v letech 1831 - 1856. Almanachy tvoří ojedinelou vlastivědnou encyklopedii, jakou se nemůže pochlubit žádné jiné lázeňské město na světě. Almanachy jsou cenným zdrojem informací o životě Karlových Varů v časovém rozmezí téměř 30 let. Jejich ediční program zahrnoval vše, co nějak

Kniha Karla Nejdla a
MUDr. Jana Meisslera
JEAN DE CARRO A JEHO
KARLOVY VARY (příspě-
vek k dějinám českého
národního obrození).
Krajské nakladatelství
Karlovy Vary, 1958.

souviselo s Karlovými Vary, jakoukoliv informaci týkající se nejrozmanitějších afér historie a současnosti Karlovarska. Jejich pravidelnou součástí se staly přehledy české literatury, kterými do ročenky přispíval Karel Vidřícký. Carro dopřál ve svých almanaších mnoho místa článkům o kultuře a dějinách českého národa.

ZAMĚŘENÍ A JAZYK ALMANACHŮ vzbudily nelibost některých představitelů karlovarského veřejného života. Vzdělaný a pokrokový Carro viděl ve městě mnoho nedostatků. Nelitostně kritizoval všechny záporné jevy, které dle jeho mínění škodily dobré pověsti lázeňského města. I v místní lázeňské lékařské praxi viděl zaostalost proti ostatní Evropě. Roku 1827 napsal: "Chci naše Karlovy Vary pocítit praxí a učinit je lepšími. Nikdy nehaním zvyky ostatních národů. Karlovy Vary se však mají řídit dle evropského pořádku". Nekompromisnost vůči konzervativním názorům přinesla Carrovi mnoho nepřátel, současně však i mnoho přízně a sympatií.

KARLOVARŠTÍ BYLI CARROVI ODDÁNÍ jen po dobu jeho života. Po jeho smrti byla jeho osobnost opomíjena až zapomínána. Dělo se tak hlavně pro

Carrovu náklonost ke všemu českému a slovanskému. Někteří karlovarští lékaři se dokonce snažili znevážit jeho literární dílo.

CARRO BYL V ÚZKÉM PRÁTELSKÉM styku s karlovarským dějepiscem A.L.Stöhrem a jeho synovcem, lékařem dr.Rudolfem Mannlem. Stöhr napsal v roce 1830 následující slova, která jsou nejlepším oceněním Carrova vztahu ke Karlovým Varům: "Každý ve vřídlním městě by měl vědět, že doktor Carro dychá a vše koná jen pro čest a blaho Karlových Varů ! Obdivuji jeho lásku k Varům, které by rád učinil prvním místem světa".

KONCEM ŽIVOTA SHRNUL CARRO své nejdůležitější články do knihy "Vingthuit ans d'observation et d'experience a Carlsbad", jež vyšla v roce 1853. Je sestavena z 62 článků, týkajících se především karlovarské léčby.

NEVJÝZNAMNĚJŠÍM CARROVÝM ŽIVOTOPISNÝM PRAMENEM jsou jeho memoáry, vydané na popud městské rady roku 1855. Jean de Carro zemřel v Karlových Varech dne 12.března 1857.

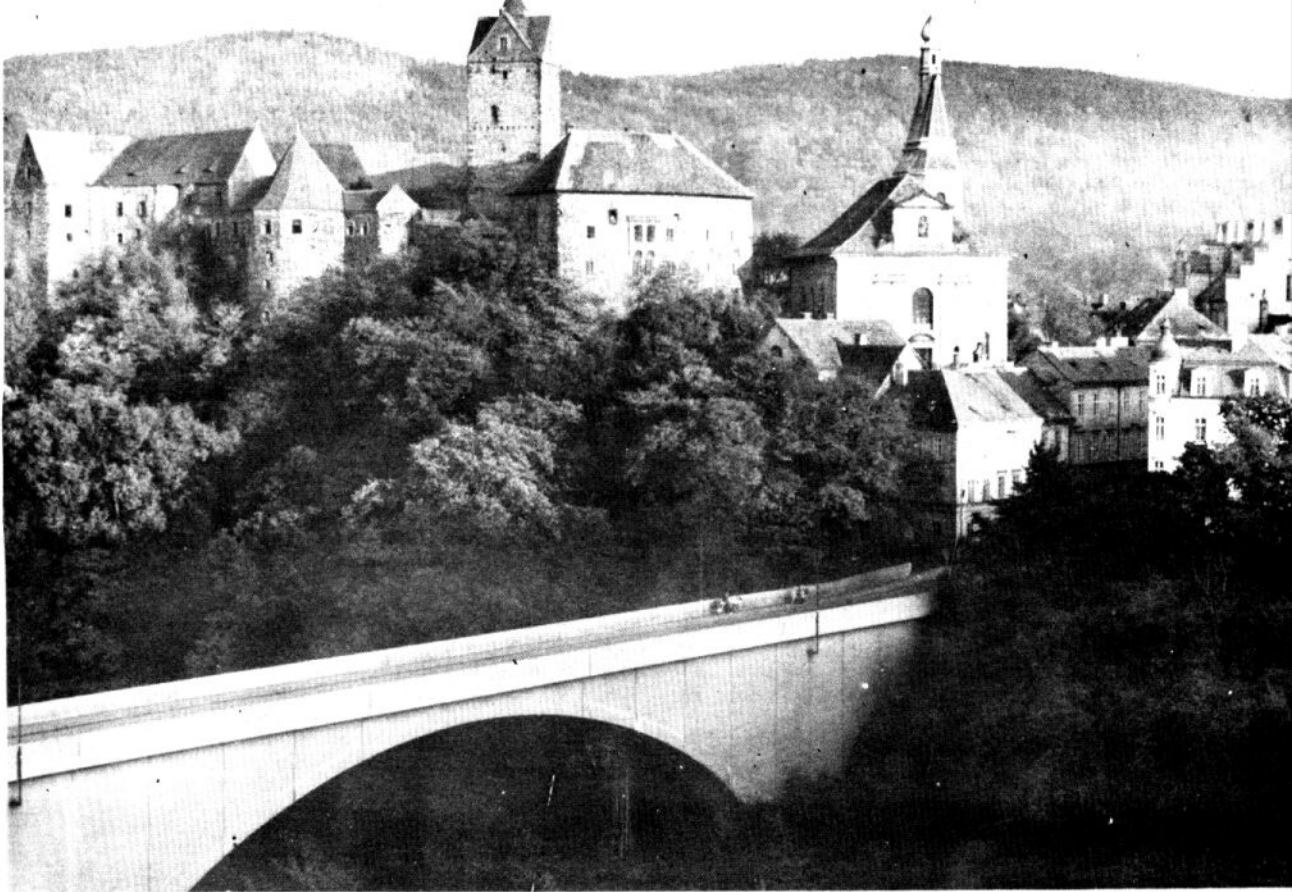

*Společný
hranatý
život 2!*

MIROSLAV TRÉGLER

Co tomu říkáte? Naše sny o ovládnutí přírody člověkem se pomalu ale jistě naplňují. Máme sice problémy s poroučením větru, dešti, vodu však už ovládáme docela slušně. Konečně dostává krajina tu správnou podobu a není tak vzdálená představám, které v potu tváře vykresluji na prknech naši pracovití konstruktéři. Dokonce jsme vyčlenili speciální tým odborníků, který brzy navrhne nezbytné terénní úpravy na Uhelném vrchu tak, aby se všechno dobře měřilo a počítalo. Přece si Příroda nebude dělat co chce a navíc "kšeft je .kšeft". NAŠÍ BUDOUCNOSTÍ NECHTĚ JE SPOLEČNÝ HRANATÝ DOMOV!

Předešlé věty jistě mnohým čtenářům připomenou slovník oněch budouvatelských let, ne zase tolik vzdálených, ale jaká je mnohde současnost? Člověk, který chodí přírodou, má oči otevřené a zaznamenává její proměny, se výše stvořenému příliš nezasměje. Naše minulost - nechť je nám varováním pro dny příští! Při fotografování oně "nádhery" v září roku 1990 ze silnice u Rybníčné se mi vrátila na mysl otázka, kterou si kladu již od loňského listopadu: "Přinese nová doba životně důležitou změnu vztahu lidí k přírodě, nebo skončíme znovu jen u slov, rozporných legislativních změn a spoléhání na nezištnou práci hrstky nadšených ochránců?"

LOKET - fotografie Wieser

PhDr. JIRÍ KLSÁK

LOKET

DNES JE JIŽ TĚMĚŘ K NEVÍŘE, ŽE PŘED necelými dvěma sty lety Johann Wolfgang Goethe okolí tehdejšího Falknova mohl pokládat za klenot kulturní krajiny, kam se stále rád vracel při svých návštěvách lázeňských míst v západních Čechách. A přece ještě zbyly kouty, kde se dají nalézt střípky zašlé slávy. Kde se snoubí hříčky přírody s důmyslným vtípem stavitelů, jejich fantazií a smyslem pro harmonii. Kde člověk v dokonalém citění s přírodou, s níž nevědomky žil mnohem úžeji, než dokáže člověk dnešní, dokázal vytvořit dílo, jež je nadčasové. Loket je toho svědkem. Snad právě plastika J.W.Goetha s uraženým nosem v podhradí je tou nejvýstižnější připomínkou. Jako by tu stál coby poslední výzva starých časů, jež zvolna opouštíme. S očima pronikajícíma pod povrch věcí, jejichž směr a inten-

zitu okouzlení sotva kdo již dokáže zachytit. Zvykli jsme si žít v jiném rytmu, ke škodě nás všech. Jsme slepí k věcem, které obohačovaly naše žití o nenahraditelné hodnoty. Slepí a hluchí, a tím i nevšímaví a krutí. Snad i nelidští, ale kdo je vlastně člověk? Bytost myslící a tvořící nebo konzumní a ničící? Odpovězte si sami. Jen aby bylo v budoucnosti ještě co ničit!

TAM, KDE SE ŘEKA OHŘE PŘI SVÉ pouti ke Krušným horám dostává do úzkých před monumentálním a nepřekročitelným skalním blokem, aby mohla pokračovat v cestě, byla nucena zvolit kompromis. Přírodní útvar měkce obkroužila smělym, rozmáchlým obloukem a poté se v mírném spěchu, jako by chtěla dohnat ztracený čas, a přesto s neodolatelým šarmem, vrátila se do směru svého tajuplného vábení. Nechtěně tak vytvořila přirozenou a nedobytnou pevnost s dalekým rozhledem, jež nemohla zůstat vnímavými bytostmi nepovšimnuta. Sama se nabízela. K ochraně rodu, k získání potravy, k výbojům a válkám, k tichému zadumání nad hučením vod, jež se chvílemi překotně valí hluboko pod vámi, chvílemi zklidňují svůj překot v brumlajících zákoutích a klidné hladině. Tady si opravdu

mohl člověk připadat, i když neoprávněně, jako pán tvorstva. Ten hrdý a sebejistý. Jiný naopak postál v zadržované hrůze nad ohromnou majestátností a okázalostí divoké přírody. Je to místo, kde se mohlo formovat člověčí uvědomování se a jeho vztah k okolnímu vesmíru.

POCHOPITELNĚ NEVÍME, KDY POPRVÉ odsud do údolí zvědavě svým zrakem člověk pohlížel. Žádné hmatatelné doklady svého pobytu v dávné minulosti po sobě nezanechal. Alespoň nebyly zatím nalezeny. Můžeme jen z vyhlídky vysoko nad hradem s přimhouřenýma očima snít o vyčrtlých a zarostlých pravěkých lovech či nejinak divokých vzevřeních bojovníků s bronzovými a železnými zbraněmi. Co vody protéklo řečištěm Ohře. Kolik mírumilovných kupeckých karavan a kolik kořistnických výprav protáhlo kolem a na chvíli se zastavilo, aby si odpočinulo či na někoho počíhalo. Co lidských tragédií se tu mohlo odehrát.

DO REÁLNÉHO SVĚTA SE DOSTÁVÁME až na konci 12. století, kdy v nejvyšším bodě ostrohu začal vyrůstat středověký hrad a pod ním zanedlouho samostatné město. Dokonale chráněné svojí polohou i hradbami na skalách nad řekou. Hrad je podtrhl nádhernou scénérií a dokonal ojedinelé dílo pří-

rody. Pyšně se tyčí nad strmými svahy spádajícími téměř kolmo do řeky. Dokládá vzdor a neohroženost svých tvůrců. Jeho zdi stroze a ponuře shlížejí do krajiny jako mocný čaroděj. Není třeba velké představivosti, abych spatřil vjíždět do brány na zpěněných koních pestrrou středověkou společnost. Za zvuků polnic, v záři letního slunce.

JAK HŘEJIVÝ POCIT ZAPOMENOUT NA okamžik na šedivou skutečnost a přenést se do idylického minula. Ale pozor, idylického snad jen pro nás, milovníky historie, romantiky a snílky. Doba byla krvavá a nezbýval čas pro básníky.

ŽIJEME SKUTEČNĚ JINAK, MINULÉ STOLETÍ je nenávratně pryč a to dvacáté téměř taky. Doba velkých pozemských dobrodružství skončila. Ve svém chvatu a honbě za obživou připomínáme své předchůdce z dávných dob. Ale v jiných podmínkách, za jiných okolností. Tehdy lidstvo pocity rozkoše z krásy příliš neznalo, dnes je zapomíná. Nebezpečné memento! Ještě že existují lidé, kteří to jemné šimrání na duši důvěrně znají a dokáží ho sdělit, třeba fotografickou momentkou. Díky jim nezapomeneme ani my, ani naše děti. Dáte mi za pravdu?

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - restaurace Panoráma (foto: Stanislav Wieser)

Plodnice hadovky smrduté
ve smrkovém lese.

text a foto:
STANISLAV WIESER

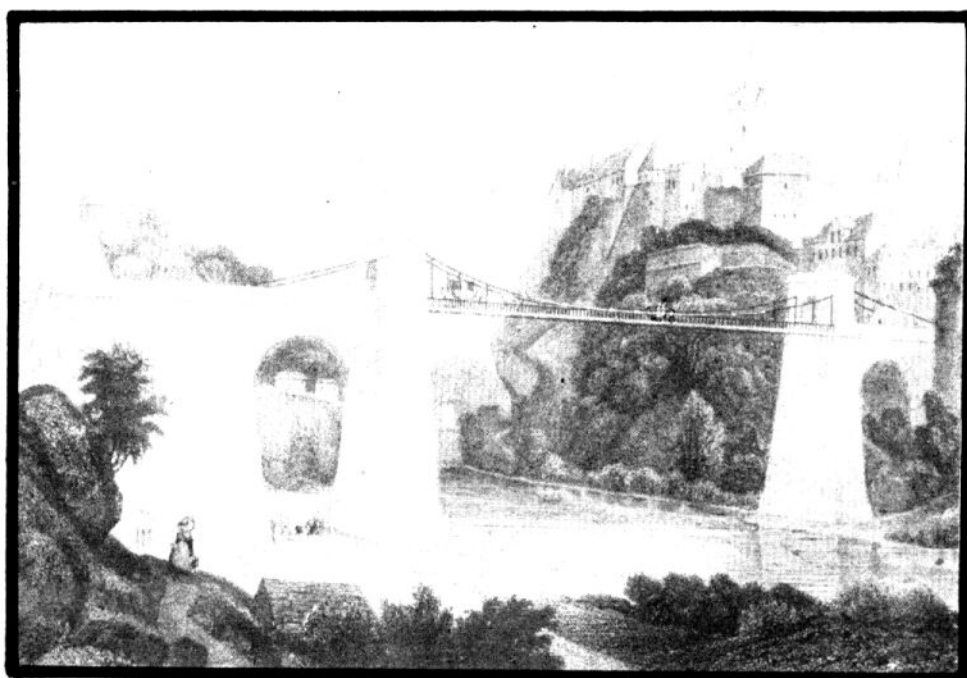
HADOVKA SMRDUTÁ

V lesní zemi leží bělavá, kožovitá vejce velikosti téměř vajec slepičích. Když se jejich okrovka protrhne, vysune se z nich během několika hodin zelenavý klobouček na bílém pórovitém tření dlouhém 10 až 25 cm. Lesem zavane zvláštní, až nepříjemně dráždivý pach. Kdo jednou našel původce toho pachu, není na pochybách, že někde v okolí roste **h a d o v k a s m r d u t á**.

Je to houba místy poměrně hojná, vyskytující se od května do listopadu v lesích listnatých i jehličnatých, v zahradách i na hřbitovech, kde byla mysticky zavlečena jako "prsty mrtvých". V některých krajích jí říkají ďáblové vejce pro dvojakost jejich růstových fází, z nichž v první se nabízí ke sběru jako chutné "vejce" a v druhé se stane odpornou houbou oblétanou mouchami.

Zárodek a plodnice
hadovky smrduté
(Phallus impudicus) ve
vejčitém obalu
- pohled a řez.

ŘETĚZOVÝ MOST PŘES OHŘI
V LOKTI (1840 až 1935)

3

stavby, které dotvářejí krajinu

text a foto:
STANISLAV WIESER

CESTA VINOUCÍ SE KRAJINOU PATŘÍ OD pradávna ke stavebním dílům. V mnohých úsecích své trasy nebyla taková cesta doslova stavěna - byla vychozena či vyjeta v terénu. S nároky na provoz se staly cesty stavebními díly, která byla později začleňována do oboru inženýrských staveb.

SILNICE, ŽELEZNICE, PRO NĚ VYTVOŘENÉ mosty a tunely se již povětšinou v krajině nevinou tak romanticky jako vzpomnuté dávné cesty. Protínají krajinu.

ZATÍMCO PROVOZ NA CESTÁCH AŽ DO rozvoje automobilismu nevynucoval přetváření terénu, spokojil se s přizpůsobením trasy cesty k povaze terénu, znamenal naproti tomu rozvoj železničního stavitelství v 19. století vážné a markantní zásahy do tvárnosti krajiny. Od té doby se rozměrové parametry železničního tělesa téměř nezměnily. Nesrovnatelně však narostly požadavky na tělesa silničních komunikací. Zatímco ekologické vlivy na okolí železnic se spíše zlepšily, například elektrofikací, vzrostla až na neúnosnou míru ekologická škodlivost silničního provozu.

STAVBY, KTERÉ SI TÍMTO ČLÁNKEM připomínáme, nepůsobí tedy na krajinu jen svým vzhledem, ale především svými exhaláty škodlivin a hladinou hluku. Jejich vedlejším a nezanedbatelným působením je narušování biokoridorů a nekontrolovatelné i nepostizitelné zabíjení živočichů, kteří v celém společenství organismů mají rovnocenné právo i smysl žít. Podobně jako v mnohých jiných oborech lidské činnosti stává se provoz na komunikacích neúnosný pro zdravé životní prostředí. Přitom je rozvíjení tohoto provozu v dosavadním pojetí tzv. civilizačního vývoje potřebné a z úzkého antropického hlediska přirozené. Takové zdůvodnění prosazuje a přijímá technokratická část veřejnosti.

MAJÍ-LI MÍT SMYSL CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ v naší krajině, je nutné chránit je aspoň před dalším rozvojem především silničních komunikací. Problematiky v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les jsme se již dotknuli v Arnice č.11 ve článku "Poznámka k silnici č.1/24", ale i na jiných místech. Při námětu tehdy diskutovaném na Správě CHKO si vzpomínám na stanovisko jednoho

jejího bývalého pracovníka, který s plným pochopením nejen přijímal, ale byl ochoten i hájit myšlenku, že přes území chráněné krajinné oblasti je nutné vést silniční průtah tzv. "uhelného mostu" ze Sokolovska na Plzeňsko. Doufám, že skončila potřeba servilnosti k direktivám. Zároveň se obávám, že pod jiným praporem ekonomie a prosperity spíše problémy narostou. Silnice hlavní sítě zatím chráněnou krajinnou oblast Slavkovský les obcházejí. Protíná ji jenom silnice I. třídy č. 24, jejíž dopravní zatížení je možné eliminovat ve směru Karlovy Vary - Plzeň kratší spojnici přes Bochoř, případně ve směru Karlovy Vary - Mariánské Lázně kompenzovat stávající železniční tratí. Budování nových silničních těles by mělo být vyloučeno již ve stadiích záměrů.

Rekonstrukce silnic i železnic je nevyhnutelná. V zájmu ochrany přírody je však nutné respektovat dosavadní začlenění zemních těles těchto komunikací do terénu. Jiným souvisejícím problémem je obnova mostů a jiných objektů na komunikacích. Mizejí mosty, které by svojí architekturou i technickým provedením mohly být památkově chráněny. Již v roce 1936 byl řetězový most v Lokti (z roku 1840) nahrazen betonovým obloukovým mostem, jehož architektura je sama o sobě zdařilá, ale neodpovídá historické povaze města (viz snímky v tomto čísle Arniky). Jiným příkladem a předzvěstí budoucích nepěkných proměn kamenných staveb jsou mosty a tunely na železničních tratích. Zatím bylo torkretováním pokryto zdivo viaduktu a tunelu i přilehlá rostlá skála v Doubí.

ZA POZORNOST STOJÍ MOSTY A TUNELY (9) na tratích ve Slavkovském lese, kde jsou železnice opravdu citlivě zapojeny do krajiny a mohou být se svými objekty na tratích Mariánské lázně - Karlovy Vary a Krásný Jez - Loket považovány za technické památky hodné zachování.

ZE SILNIČNÍCH STAVEB JE POZORUHODNÁ především Pražská silnice z roku 1804 z Hůrek do lázeňské části Karlových Varů. Méně známý je tzv. Karlovarský Semmering, což je poněkud nadnesený název serpentiny od Dolní Hluboké ke Krásnu. Tam by měl vést onen zmíněný průtah pro přepravu uhlí. Takové i jiné záměry se v běhu času mění, ale zásahy do krajiny působí dlouho. Jaký asi dnes má význam úsek strategické silnice mezi Hlinkami a Vodnou, kde padlo krásné stromořadí a vyrostla ohavná zárubní zeď; o zbytečně investovaných prostředcích nemluvě.

INŽENÝRSKÉ STAVBY JSOU VÍCE NEŽ jiná stavební díla v přímém kontaktu s přírodní krajinou. Proto mají význam pro ochranu přírody.

ÚDOLÍ ŘEKY TEPLÉ POD LOUKOU. Konfigurace opěrné zdi silnice, přemostění Teplé na trati s tunelem a přejezdem.

